

OTDK-dolgozat

2023

BUDAPESTI CORVINUS EGYETEM
TÁRSADALOMTUDOMÁNYI ÉS NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK KAR

A zöld lakáshitelezés: Kihívások és Lehetőségek

Lakóingatlanok energetikai korszerűsítését és megújuló energiafelhasználás
növelését célzó pénzügyi megoldás az Európai Unió és Magyarország
vonatkozásában

The green home lending: Challenges and Opportunities

Financial solution for increasing the energy efficiency and renewable energy of
the residential buildings in the European Union and Hungary

Deák Viktória

Konzulens: dr. Széchy Anna

Kézirat lezárásának dátuma: 2021. április 11.

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	1
1. Jelen korunk környezeti kihívásai	3
1.1. A fenntarthatóság környezeti aspektusa	3
1.2. A klímaváltozás szerepe napjainkban.....	5
1.3. Különböző aktorok szerepe a fenntarthatóság és a klímaváltozás tükrében	8
2. A pénzügyi szektor és a fenntarthatóság kapcsolata	11
2.1. Klíma kockázatkezelés, mint új kihívás	11
2.1.1. Fizikai kockázat	12
2.1.2. Átállási kockázat.....	13
2.2. A pénzügyi szektor jelentősége a klímaváltozás elleni küzdelemben	14
2.3. Zöld pénzügyi termékek megjelenése	17
3. A zöld hitel meghatározó attitűdjei	21
3.1. Befolyásoló tényezők a kínálati oldalon.....	21
3.2. Befolyásolótényezők a keresleti oldalon	23
4. Zöld lakáshitelek előfordulása szupranacionális és nemzeti szinten.....	27
4.1. Európai Unió gyakorlat.....	27
4.2. Hazai helyzet	28
4.2.1. Magyarország lakásállománya	29
4.2.2. Hazai zöld finanszírozási lehetőségek	31
5. A Kutatás módszertana, kutatási kérdések	34
6. Az empirikus kutatás eredményei	36
6.1. „A” Bank	36
6.1.1. Környezeti ismérvek.....	36
6.1.2. Kihívások és lehetőségek.....	37
6.2. „B” bank	38
6.2.1. Környezeti ismérvek.....	38
6.2.2. Kihívások és lehetőségek.....	39
6.3. Lakossági fókuszcsoportos interjú.....	42
6.3.1. A háztartások környezettudatossága.....	42
6.3.2. Épületenergetikai jellemzők	43
6.3.3. Finanszírozási kérdések	44
6.4. A kutatási eredmények összefoglalása	46
Összegzés	50
Irodalomjegyzék.....	52
Mellékletek.....	62

BEVEZETÉS

A klímaváltozás korunk legégetőbb problémái közé sorolható, melynek tényével manapság érzékelhetően sokat foglalkoznak a sajtóorgánumok. Az éghajlatváltozás megelőzése minden nemzet közös feladata, azonban a megvalósításhoz számos beruházásra van szükség, különösen az energiahatékonyság fejlesztése és a megújuló energia növelése terén. A klímabarát beruházások végrehajtásához azonban finanszírozói támaszra van szükség, ezért a célok elérése a pénzügyi világ bevonása nélkül elképzelhetetlen. Az utóbbi időben pozitív irányú elmozdulás figyelhető meg a pénzügyi szereplők részéről, vagyis egyre többen kezdenek el foglalkozni a környezeti szempontokkal, részben a hatósági ösztönzők, részben a pénzügyi intézmények saját környezetvédelmi törekvései, illetve a környezeti kockázatok felismerése révén. A klímaváltozás kezelésének eredményes hozzájárulásához további előrehaladás szükséges különösen hazánkban, ahol a folyamat még gyerekcipőben jár. A pénzügyi szektor a környezetet támogató, különböző pénzügyi megoldásokkal járul hozzá a - leginkább vállalati - környezetbarát beruházásokhoz, melyekhez eddig talán a zöld kötvények kaptak nagyobb figyelmet.

Fontos foglalkozni ugyanakkor a lakossági szereplőkkel is, hiszen az otthonukként szolgáló épületállomány komoly hányadát adja a teljes antropogén kibocsátásnak. Ennek áthidalására nemzetközi szinten a pénzpiaci aktorok zöld lakáshitel konstrukciókat dolgoztak ki, melyek térnyerése mostanában kezdett érzékelhetővé válni. Dolgozatom témájaként ezért, a zöld lakáshitelt választottam, mely innovatív és a környezetre jótékonyan ható pénzügyi terméként próbál kibontakozni napjaink pénzpiacán. A zöld lakáshitel a hazai köztudatban talán még kevésbé ismert pénzügyi megoldás, azonban annál jelentősebb szerepet játszhat bolygónk egyik legnagyobb környezeti kihívásában, a klímaváltozás kezelésében és az ahhoz való alkalmazkodásban.

A zöld hiteltermékről először egyetemi tanulmányaim során hallottam a „Zöld Pénzügyek” c. tanóra keretében, amely már akkor felkeltette érdeklődésemet. A későbbi tapasztalataim, amiket munkám során gyűjtöttem, tovább növelték a tudásvágyamat, amely egyértelműsítette számomra a témaválasztást. A kamatkedvezményes termék célja ugyanis olyan beruházások finanszírozása, amik a háztartások energiateljesítményének csökkentését szolgálják a lakóépületek korszerű energiahatékonysági intézkedések, valamint a megújuló energiateljesítmény növelése mentén. Véleményem szerint ez a zöld pénzügyi termék több egymással összefüggő problémára kínál megoldást, ezért úgy vélem, hogy aktualitása és hozzáadott értéke a környezet, a társadalom és a gazdaság számára egyaránt vitathatatlan. Ennek ellenére az a meglátásom,

hogy a zöld lakáshitel egyelőre korántsem tekinthető bevett szokásnak részben újszerűsége miatt.

Diplomamunkám célja ezért, megvizsgálni a zöld hiteleszközök hazai elérhetőségét és perspektíváit. Arra keresem a választ, hogy a hazai hitelintézetek részéről mennyire tapasztalható szándék az energiahatékonyságot és a megújuló energia növelését támogató zöld hitelek bevezetéséhez, azaz milyen ösztönzők, illetve akadályok húzódnak a kezdeményezés mögött. Munkámat mélyebb megvilágításba helyezve, megvizsgálom, hogy a hazai lakosság – mint lehetséges kereslet - miképp vélekedik a lakóingatlanokhoz köthető energiahatékonysági és megújuló energia beruházásokról és azok zöld lakáshitel általi finanszírozásáról. A felméréshez kvalitatív kutatási módszert alkalmazva, a hazai hitelintézetek körében félig strukturált interjút, míg a lakossági oldalhoz fókuszcsoporthoz interjút fogok alkalmazni.

Dolgozatom a következőképpen épül fel: Az első részben a választott témám környezeti háttéréről készítek áttekintést, bemutatva, hogy miért lehet szükség például a zöld pénzügyi termékekre, különösen a zöld lakáshitelre. Ezt követően több lépcsőn keresztül meghatározom a pénzügyi rendszer és a fenntarthatóság kapcsolatát, majd ismertetem a zöld lakáshitel legfontosabb ismérveit. A harmadik részben felmérem, hogy melyek a választott termék befolyásoló tényezői a kínálati és keresleti oldalon, és feltérképezem a zöld lakáscélú hitel volumenét az Európai Unióban. Végül pedig egy empirikus kutatás keretében megvizsgálom a hazai bankok és a lakosság álláspontját a zöld lakáshitelről, hogy azok mennyiben állnak szinergiában a szakirodalommal.

1. JELEN KORUNK KÖRNYEZETI KIHÍVÁSAI

A XXI. század első évtizedeivel az emberiség egyre komolyabb és összetettebb környezeti kihívásokkal néz szembe.

Napjainkban olyan környezeti problémák kereszttüzében élünk, mint a légszennyezettség, az ózonréteg elvékonyodása, a biodiverzitás csökkenése, a környezetszennyezés, továbbá az ivóvízhiány és az óceánok savasodása. Az említett problémák közé sorolható még a túlnépese-
dés is, hiszen a folyamat révén egyre csökken az élővilág rendelkezésére álló földterület, mely-
nek eredményeképpen fajok kerülnek a kihalás szélére. Ezek mellett azonban az éghajlatválto-
zás problémaköre kapott nagyobb figyelmet, nemcsak politikai és társadalmi szinten, hanem
gazdasági szempontból is. Mindez nem véletlen, hiszen az elmúlt évtizedekben a világ népes-
sége a korábbiakhoz képest egy dinamikusabb hőmérsékletnövekedésnek lehetett a tanúja. A
globális átlaghőmérséklet emelkedése szerte a Földön az éghajlat kezdetleges eltolódását ered-
ményezte, melynek negatív hatásait minden élő szervezet érezheti. Mára egyre több felé érzé-
kelhetők olyan időjárási jelenségek, melyek korábban nem voltak az adott térségre jellemzőek,
mint például az aszályok, árvizek és egyéb extrémnek tekinthető időjárási körülmények. Az
időjárás ilyen mértékű változását a szakirodalmak klímaváltozásnak is nevezik (IPCC, 2018).

Keretet adva dolgozatomnak, mindenekelőtt egy rövid áttekintést kívánok nyújtani a fenn-
tarthatóság koncepciójáról és annak környezeti pillérének fontosságáról. Ezt követően a klíma-
változást - mint az egyik legsokrétűbb környezeti problémát - fogom górcső alá venni, hiszen
fontosnak tartom bemutatni annak jelentőségét dolgozatom jobb megértése szempontjából.

1.1. A fenntarthatóság környezeti aspektusa

A fenntartható fejlődés, mint koncepció, napjainkban kapott nagyobb figyelmet, azonban
magát a fogalmat már 1987-ben is használták (WCED, 1987).

Az ENSZ által létrehozott Brundtland bizottság jelentésében (1987) definiálták először, és
azóta számos tanulmányban ugyancsak használják a fenntartható fejlődés kifejezést, mely sze-
rint úgy kell kielégíteni a jelenkor szükségleteit, hogy az ne csökkentse a következő generációk
lehetőségeit, biztosítva ezzel a jövő nemzedékeinek szükségleteit (WCED, 1987).

A fenntartható fejlődés három alappillérből áll: társadalmi, gazdasági és környezeti ténye-
zőből. Kutatómunkám során a fenntarthatóság környezeti pillérét kívánom részletesebben be-
mutatni, mivel úgy gondolom, hogy a környezeti problémák - mint az általam vizsgált klíma-
változás - megfelelő kezeléséhez, kiemelten fontos ezt a tényezőt figyelembe venni. A vizsgált
komponens fontosságát a fenntarthatóság szigorú értelmezése magyarázza, amely elmélet

szerint a bioszféra egy külső keretrendszert képez, a benne elhelyezkedő emberi rendszereknek, vagyis a társadalmi és a gazdasági pillérek alárendeltek az ökológiai rendszernek. Emellett a mesterséges rendszerek nem nyomhatják el az őket körbevevő ökológiai rendszerek működését (Fleischer, 2007). Herman E. Daly (2005) elképzelése szerint, az iménti feltételnek a következőképpen lehet eleget tenni (Daly, 2005):

1. Az emberi tevékenységekből eredő kibocsátás szintje, nem haladhatja meg a környezet felvevőképességét.
2. A biológiai sokféleségből kinyert forrás, nem haladhatja meg a környezet regenerálódási folyamatát.
3. A nem megújuló energiaforrást ki kell váltani a megújuló energiaforrások használatával.

Tehát, amikor fenntarthatóságról beszélünk, ökológiai rendszerek ember által történő rombolását szeretnénk elkerülni, miközben biztosítjuk a társadalmi és a gazdasági rendszerek működését (Daly, 2005). Bár a kritériumok szigorú megközelítése véleményem szerint a mai világban nehezen megvalósítható, mégis útmutatóként szolgál, hiszen az éghajlatváltozás kezelése akkor lehet eredményes, amennyiben nem okoz jelentősen káros hatást más környezeti tényezőre.

A fenntarthatóság elméletét próbálja a gyakorlatban is végrehajtani a 2015-ben elfogadott Fenntartható Fejlesztési Célok. Az ENSZ 2030-ig tartó programja szerint a fenntarthatóság eléréséhez tizenhét feladatot kell teljesíteni, mely célok eléréséhez globális együttműködésre van szükség (Faragó, 2016). A célkitűzések társadalmi és gazdasági szempontok mellett környezeti folyamatokra és ahhoz kapcsolódó feladatokra egyaránt reagálnak, így az egyes törekvések elérése vagy bizonyos környezeti feltételhez kötöttek, vagy annak megóvása érdekében jöttek létre¹. Ilyen célkitűzés például a 7. cél: Megfizethető, tiszta energia biztosítása (megújuló energia növelése révén), a 12. cél: Fenntartható fogyasztási és termelési módok *kialakítása*, a 13. cél: Fellépés az éghajlatváltozás ellen, 14. és 15. cél: Óceáni és Szárazföldi ökoszisztémák védelme. A megfogalmazott célok megvalósításához a nemzeti, a nemzetközi és a regionális együttműködésen kívül további eszközökre van szükség. A kijelölt irányvonalakat ismertető publikáció a „Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development” (2016) többek között kulcsfontosságú eszköznek tekinti a technológiát, a kapacitásépítést, a

¹ Megjegyzendő, hogy számos kritika éri azonban a célokat, miszerint egyes célkitűzések között a fentiekkel ellentétben paradoxon húzódik (Faragó, 2016).

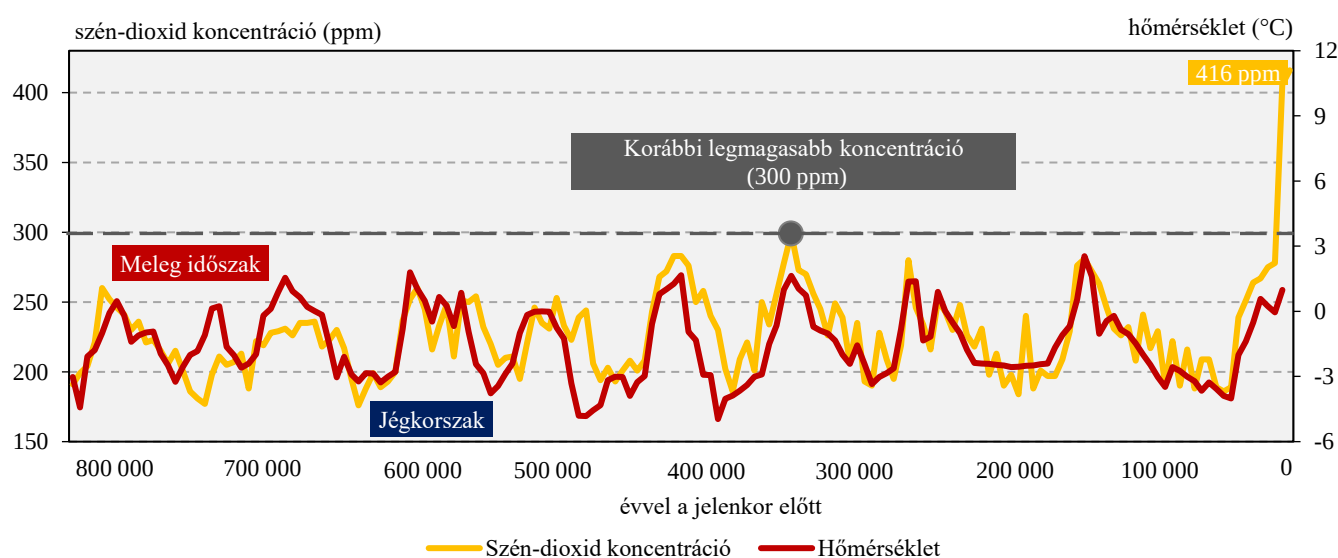
kereskedelmet, illetve a pénzügyeket is, hiszen a felsorolt komponensek és azok fejlesztése nélkül aligha érhetőek el a kitűzött célok (UN, 2015).

A környezeti célkitűzések és egyezményeknek tehát csak akkor van értelmük, ha azok kidolgozásakor figyelembe veszik a fenntarthatóság szigorú értelmezésének követelményeit.

1.2. A klímaváltozás szerepe napjainkban

A klímaváltozás jelensége nem újkeletű, éppen ezért ebben a fejezetben kívánom bemutatni röviden az éghajlatváltozás múltbeli trendjét, majd ismertetni a jelenlegi helyzetet, végül pedig az egyes éghajlati jellemzők várható gazdasági és társadalmi hatásait.

Ahogy említettem, a kutatók, a nemzetközi szervezetek és a pénzügyi piac szereplői egyre többen foglalkoznak az utóbbi időkben a globális hőmérsékletváltozással és a szén-dioxid (CO₂) kibocsátással. Császár Géza és társai (2008) a Magyar Tudományos Akadémia doktorai szerint, az éghajlat változásairól a sajtó hajlamos úgy vélekedni, hogy az kizárólag az emberiség tevékenységéből következik. Bár kétségtelen, hogy az üvegházhatású gázok² és más környezetre káros anyagok kontrollálatlan mértékű ember általi kibocsátása egyértelműen negatív hatását fejt ki a környezetünkre és a bolygónk klímájára, mégis fontos egy szélesebb időintervallumra kitekinteni, hogy teljeskörű képet kapjunk magáról a hőmérsékletváltozás jelenségéről (Császár, 2008).

1.ábra: Globális szén-dioxid koncentráció és hőmérsékletváltozás az elmúlt 800 000 évben
Forrás: saját szerkesztés a CO₂ Earth adatai alapján (CO₂ Earth, 2021)

² Hőt elnyelő és kisugárzó gáz, mely felelős a Földön tapasztalható, az élet kialakulásához szükséges hőmérsékletért. Üvegházhatású gáznak tekinthető a szén-dioxid, a metán, a dinitrogén-oxid, a flourtartalmú gázok és a vízgőz is (Lindsey, 2020)

A jelenleg ismert technológiáknak köszönhetően egészen 800 000 évvel ezelőttig állnak rendelkezésre adatok Földünk szén-dioxid koncentrációjáról, illetve a globális hőmérséklet mértékéről, valamint azok változásairól. Az első ábra alapján kijelenthető, hogy a vizsgált időszakban a CO₂ koncentráció lassú, trendszerű ingadozása figyelhető meg, melynek alakulását szorosan leköveti a hőmérséklet változása is. Emellett kiemelhető, hogy a hőmérséklet változásával, globális felmelegedések és jégkorszakok váltják egymást, nagyjából 50 000 évenként. Azt ugyancsak be kell látni, hogy évezredekig a maximális szén-dioxid koncentráció³ 300 ppm volt, mely több évszázad lassú növekedése alatt jutott el erre az értékre (Lindsey, 2020).

Napjainkra ezzel szemben elmondható, hogy a légköri szén-dioxid éves növekedési üteme az elmúlt 60 évben sokkal gyorsabb ütemben emelkedett, melynek eredményeképpen 2021 februárjában a hawaii Mauna Loa Obszervatórium által mért légköri szén-dioxid koncentráció elérte a 416,46 ppm értéket, mely a legmagasabb érték, amelyet az emberiség valaha mért (CO₂ Earth, 2021). Eközben a globális átlaghőmérséklet a 19. század második feléhez képest, 2020-ra 1°C-kal növekedett, mely szintén egy komoly emelkedésnek tekinthető (CAT, 2020).

Az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) által létrehozott Éghajlatváltozási Kormányközi Testület (IPCC) Ötödik Értékelő Jelentése alapján is elmondható, hogy a gyors ütemű globális átlaghőmérséklet emelkedés az ipari forradalmat követő, de legfőképp az elmúlt 50-60 év emberi tevékenységének tulajdonítható (IPCC, 2015). Globálisan a legnagyobb arányban - 2016-os adatok alapján - az energiaszektorban a fosszilis energiahordozók, vagyis a szén, a kőolaj és a földgáz elégetése, továbbá az erdőirtás és a mezőgazdasági tevékenységek felelősek az üvegházhatású gázok kibocsátásáért, ugyanakkor fontos megemlíteni, hogy mindemellett más ipari tevékenységek, valamint a hulladékkezelés úgyszintén kitesz egy-egy szeletet a tortából⁴ (Ritchie, 2020). Az értékelő jelentés szerint az antropogén üvegházhatást okozó gázok kibocsátását több tényező idézi elő, mint például a népesség növekedése, a fejlett világ életmódja, fogyasztási szokása, melyek mindegyike napjaink fő kihívásai közé is tartoznak, de az ezekkel szorosan összefüggő, folyamatos gazdasági növekedés ugyancsak nagy mértékben hozzájárul a növekvő kibocsátáshoz (IPCC, 2015).

Az Éghajlatváltozási Kormányközi Testület előrejelzései közül kizárólag azt a forgatókönyvet tartja irányadónak, mely a globális hőmérséklet-emelkedés mértékét 2 °C alatt tartja, miközben törekedni kellene még inkább a 1,5 °C-ra, az iparosodás előtti szinthez képest.

³ Mértékegysége a ppm (parts per million/ egy egység milliommódrésze). Ebben a kontextusban egy szén-dioxid egység milliommódrészt mutatja meg a légkörben (Greenfacts, 2020).

⁴ Arányok: energiaszektor - 73,2%; erdőirtás és mezőgazdasági tevékenységek - 18,4%; ipari tevékenységek - 5,2%; hulladékkezelés - 3,2% (Ritchie, 2020)

Amennyiben a jövőben a jelenlegi antropogén kibocsátásnak megfelelően az átlaghőmérséklet átlépi a 2 °C-os határtértéket, úgy nem csak az ökoszisztémára, de az egész emberiségre visszafordíthatatlanul káros hatással lehet a klímaváltozás a következő évtizedekben (IPCC, 2018).

A globális átlaghőmérséklet megemelkedésével ugyanis, a jövőben várhatóan a sarkkörön található jégsapkák és gleccserek olvadásnak indulnak, mely megnöveli az óceán-, illetve a tengerszintet, ezáltal a partmenti és az alacsonyan fekvő szárazföldi felszínek víz alá kerülhetnek. Az egyre inkább növekvő szén-dioxid koncentráció miatt, az óceánban feloldódó nagy mennyiségű szén-dioxid a tengeri víz elsavasodásához vezet és csökkenti annak oxigéntartalmát, miközben maga a víz hőmérséklet egyaránt növekszik, így a felsorolt tényezők együttesen súlyosan veszélyeztetik a tengerbiológiai sokféleséget. Bizonyos tengeri fajok tűnhetnek el, ami kihívás elé állítja majd többek között a halászat produktivitását. A hőmérséklet változásával eltolódnak az éghajlati övek, gyakorivá válnak az extrém időjárási jelenségek, megváltoznak a csapadékviszonyok, illetve megnövekednek a sivatagos területek (IPCC, 2018).

Élelmiszerbiztonság szempontjából nagy kockázatot jelent, ha a jövőben tönkremennek a termőterületek az áradással vagy az aszályal sújtott térségeken, hiszen ez élelmiszerhiány kialakuláshoz vezet. Az említett hatások mindegyike komoly társadalmi és gazdasági problémát okoz. Az emberi egészséget fenyegeti a váratlanul megnövekedett hőhullámok és az újabb fertőző betegségek megjelenése, amelyek már napjainkban is érzékelhető egészségügyi problémákat jelentenek. A szélsőséges időjárási viszonyok (például: tornádó, árvíz) okozta anyagi károk komoly terhet rónak mind a társadalom, mind pedig a gazdaság számára (IPCC, 2018).

Az Eurostat adatbázisából az derül ki, hogy a klíma eredetű gazdasági károk és az ebből fakadó veszteségek az Európai Unióban 2017-ben 12 052 millió euró költséget képeztek, amelynek fele éghajlat eredetű volt, míg a másik része hidrológiai és időjárási eseményeknek tudható be (Eurostat, 2020a).

A szezonfüggő gazdasági szektorok, mint a turizmus, a mezőgazdaság, de kiemelhető akár az erdőgazdálkodás és az energiaipar is, szenzitívek az éghajlati viszonyok alakulására és közvetlen veszélynek - mint a termelés kiesésének és az azt követő gazdasági veszteségeknek – vannak kitéve. Elsősorban ezeket az ágazatokat sújthatja majd leginkább a klímaváltozás, mely fokozatosan húzza magával a többi iparágat is, mint például a pénzügyi rendszert, így hatással van az egész gazdaságra (European Commission, 2020).

A fentiek ismeretében született meg 2015-ben, majd lépett érvénybe 2016-ban a Párizsi éghajlatvédelmi egyezmény az ENSZ klímaváltozási konferenciáján. A megállapodás

kimondja, hogy a globális átlaghőmérséklet növekedést – összhangban az IPCC által javasolt kibocsátási pályával - 2 °C alatt, de még inkább 1,5 °C alatt kell tartani az iparosodás előtti szinthez képest, továbbá alkalmazkodni kell a hőmérséklet-változás negatív hatásaihoz az éghajlatváltozással szembeni ellenálló képesség fokozásával, és az alacsony üvegházhatású gáz kibocsátású gazdaságra való átállással, melyhez a pénzügyi források összehangolt áramlását szükséges a célok szerint allokálni (UNFCCC, 2015). Az célokat 195 ország írta alá, melyekről a World Wide Fund (WWF) magyarországi képviselete is történelmi jelentőségű megállapodásként vélekedik, hiszen a tagországok gyakorlatilag elkötelezték magukat a fosszilis energiahordozók kivezetésére és a megújuló energiák térnyerésének biztosítására. Azt azonban megjegyzik, hogy a tagországok eddigi vállalásaival egyelőre nem garantálható a célok elérése a kitűzött időpontokig (WWF Magyarország, 2015).

A klímaváltozás kezelésének fontossága nem kérdés, hiszen, ha nem teszünk semmit, úgy visszafordíthatatlan és káros következményekkel kell számolni.

1.3. Különböző aktorok szerepe a fenntarthatóság és a klímaváltozás tükrében

A fejlett országok jelenlegi fogyasztási és termelési szerkezetének, vagyis az emberiség életmódjának köszönhetően eljutott oda, hogy napjainkra folyamatosan túllépi a Föld eltartóképességét (Zsóka, 2017). Ahhoz, hogy az emberiség a jelenlegi emissziós kibocsátását mérsékelni tudja, fontos az egyéni, a vállalati és a kormányzati szinten történő rövid távú gondolkodás helyett a fenntarthatóságra való törekvés.

A kormányzat fontos szerepet játszik a fenntarthatóság környezeti feltételrendszerének kialakításában, hiszen a kormányzati intézetek és a politikai vezetők feladata megteremteni nemzeti szinten a fenntarthatóság keretrendszerét, illetve alapjait, amibe a vállalatok és az egyének bekapcsolódhatnak. Ilyen lépések lehetnek például a megfelelő hulladékgazdálkodás kialakítása, a megújuló energia átállás támogatása, a fiatalok fenntartható életmódra való nevelése az oktatásban. Emellett politikai programokkal, stratégiákkal, iránymutatással kell támogatniuk a társadalmat, nemzeti, regionális és helyi szinten (Van der Walddt, 2016).

A környezetvédelmi kérdésekben a vállalati szektor súlya úgyszintén meghatározó, hiszen a vállalatok a fő erőforrás felhasználók és a környezetszennyezés fő kibocsátói, mindemelett a kínálat meghatározói is, sőt mi több, munkaadóként is fontos a társadalomban betöltött szerepük. Éppen ezért, kiemelhetjük a vállalatok társadalmi felelősségvállalását (Corporate Social Responsibility, CSR), mely egy széles körben elfogadott, afféle etikai kódex részeként fogható

fel. Eszerint a gazdasági szervezetek felelőssége megfigyelni a gazdasági tevékenységük társadalomra és környezetre gyakorolt hatását is (Széchy, 2006).

A vállalatok rengeteget tehetnek annak érdekében, hogy hozzájáruljanak a globális átlaghőmérséklet növekedés mérsékléséhez, kezdve saját energiaellátásuk hatékonyságának korszerűsítésével vagy az áttérést a megújuló energiaforrás használatára, de még inkább a termelési szerkezetük hatékonyabb és környezetbarát átalakításával. Tóth Gergely (2003) tanulmányában említi az öko-hatékonyság jelentőségét a gazdasági társaságok számára, melynek lényege, hogyha a vállalati tevékenységeket jobban és hatékonyabban végzi egy szervezet, akkor hosszú távon nem csak a környezetnek kedvez vele, de a vállalat jelentős megtakarításhoz is juthat. (Tóth, 2003). A fenntarthatóság környezeti dimenziója mentén haladva, érdemes megvizsgálni az energiahatékonysági beruházások mellett további, a környezetterhelés megelőzését célzó technológiát, mint a tisztább termelést. Célszerű inkább a körkörös gazdaságba fektetni – mely akár további megtakarításokat is eredményezhet - és elhanyagolni a lineáris gazdaságot kielégítő csővégi technológiákat (Zilahy – Széchy, 2012).

A kínálati oldal mellett a keresleti oldalt hasonlóképpen meg kell vizsgálni. A fogyasztók - jelen esetben egyének, háztartások – felelősségvállalása is rendkívül fontos a környezetterhelés csökkentése érdekében (Móznér, 2012). Az Eurostat 2020-as jelentéséből az derül ki, hogy 2018-ban a teljes Unió végső energiafelhasználás 26,1 %-a köthető az Európai Unióban élő háztartásokhoz. A háztartások energiafogyasztásának csupán 19,5 %-a tartozik a megújuló energiafelhasználáshoz, melyből az következik, hogy gyakorlatilag a fosszilis tüzelőanyagok elégetéséből származó energiafelhasználás az uralkodó (Eurostat, 2020b). Azonban egyéni szinten is rengeteget tehetünk környezetünk megóvása érdekében, így a klímaváltozás mérsékléséért is, mely nem csupán a szelektív hulladékgyűjtés és a szemétszedés formájában merül ki. A háztartások javarészt energiafogyasztásukon tudnak változtatni, ehhez szükség van vagy lakhelyük energiahatékonysági korszerűsítésére, vagy pedig áramfogyasztásuk, illetve a fűtési és hűtési berendezések megújuló energiával történő ellátására (Strielkowski et al., 2019). A háztartások energiafelhasználása ugyanis jelentős részben köthető saját otthonukhoz. A lakásállomány energetikai szempontból viszont EU-s szinten is korszerűtlennek tekinthető. Az Nemzetközi Valutaalap (IMF) által készített jelentés (2020) szerint az EU-s lakások 35 %-a több mint 50 éves, valamint a lakásállomány 90%-a tekinthető energetikailag elmaradottnak az Európai Unió energiateljesítményre vonatkozó tanúsítványrendszerben foglaltak szerint (Arregui et al., 2020).

Az energiahasználattal szorosan összefügg még az egyéni közlekedés, melynek szintén magas a környezetterhelő képessége. Az első fejezetben ismertettem, hogy az energiaszektor 73%-ban felelős az antropogén üvegházhatású kibocsátásért, mely tevékenységből 16,2% köthető a közlekedéshez (személy és teherszállítás együtt), ebben markánsan megjelenik az egyéni autós közúti közlekedés folyamatosan növekvő aránya (Ritchie, 2020). Mindezek mellett az egyik legjelentősebb fogyasztónak számítanak a háztartások az élelmiszer-fogyasztás terén is. A magas energiafogyasztás mellett tehát az étkezési szokásaikon ugyancsak alakítania kell a társadalomnak, mivel ez a másik jócskán megnövekedett fogyasztói elem, melynek jelentős hatása van a környezetre közvetlenül (például a hulladékképződéssel) és közvetetten (például a biodiverzitás csökkenésével) is (Móznér, 2012).

Egy technológiaváltás, egy energiahatékonysági vagy egy megújuló energia beruházás a vállalatok és a háztartások számára egyaránt hatalmas anyagi költséget jelenthet. A befektetés önerőből való finanszírozása sokaknál likviditási gondot okozhat, ennek áthidalásában azonban segíthet a pénzügyi ágazat. A pénzpiac számára ugyanis jelentős potenciált képezhet a lakásállomány energetikai korszerűsítése finanszírozói oldalról, mely beruházásokkal lényeges javulás érhető el a klímacélok tekintetében (European Commission, 2020).

Az alacsony karbon kibocsátást és az energiahatékonyságot elérő beruházások finanszírozási igényeinek kielégítésében a pénzügyi szektornak vezető szerepe van. A nemzetközi gyakorlatban találkozni lehet már olyan pénzügyi termékekkel, melyek a piaci árnál kedvezményesebben érhetők el. Jellemzően ezek igénybevételéhez az adott beruházásnak a környezeti javakat kell szolgáltatnia (UNEP FI, 2014). Hazai példával is lehetett már találkozni, ahol kedvezményes hitelterméket - bár Európai Unió forrásból a Magyar Fejlesztési Bank (MFB) koordinálásával – közvetítettek a magyar pénzpiaci szereplők a lakóépületek energiahatékonyságának és/vagy a megújuló energiaforrás alkalmazásának növelése céljából (MFB, 2020). Ez utóbbi példa is kiválóan szemlélteti, hogy a pénzügyi szektor szereplői képesek a rendelkezésükre álló hatalmas mennyiségű tőkét, valamint az ellenőrzésük alatt álló óriási pénzáramot az alacsony szén-dioxid kibocsátású, az éghajlattal szemben ellenálló tevékenységek felé csatornázni (UNEP FI, 2014).

Mindenképpen szükség van a pénzügyi szektor közreműködésére annak érdekében, hogy elősegítsék a nemzetgazdasági ágazatok és a háztartások környezet- és klímabarát célú beruházásainak finanszírozását.

2. A PÉNZÜGYI SEKTOR ÉS A FENNTARTHATÓSÁG KAPCSOLATA

Ahogy az első fejezet végén utaltam rá, a pénzügyi szektor hozzáadott értéke meghatározó a környezeti célok teljesítésében. Ennél azonban sokkal összetettebb a pénzpiac jelenléte, mely elengedhetetlen a gazdaság finanszírozásához, így ebben a fejezetben vizsgálom meg a pénzügyi szféra és a fenntarthatóság környezeti aspektusa közötti kapcsolatot. Diplomamunkámban ugyanis fontos mindenekelőtt tisztázni, hogy milyen lehetőségek és akadályok elé kell néznie a pénzügyi szféra szereplőinek az éghajlatváltozás elleni küzdelemben. A következő fejezetben bemutatom a klímaváltozás során felmerülő környezeti kockázatokat és azok jelentőségét a pénzügyi szféra, különösen a hitelintézetek tekintetében. Ezt követően pedig ismertetem a pénzpiaci aktorok meghatározó szerepét, hogy milyen új és innovatív pénzügyi eszközök segítségével képes az éghajlatváltozás kezeléséhez hozzájárulni.

2.1. Klíma kockázatkezelés, mint új kihívás

A pénzpiaci szereplők nagy hangsúlyt fektetnek a kockázatok felmérésére és azok kezelésére, mely folyamatoknak létjogosultságuk van a gazdaságon belüli hatékony tőke allokáció szempontjából (DG Trésor, 2017).

A Network for Greening the Financial System (NGFS) nevezetű civil szervezet 2019-ben hívta fel a pénzügyi szektor figyelmét, mely szerint: „Az éghajlattal kapcsolatos kockázatok a pénzügyi kockázat forrását jelentik. Éppen ezért a központi bankok és a felügyeletek hatáskörébe tartozik annak biztosítása, hogy a pénzügyi rendszer ellenálljon ezeknek a kockázatoknak (NGFS, 2019).”

Christine Lagarde (2020) az Európai Központi Bank (EKB) elnöke egyik beszédében tér ki arra, hogy a klímaváltozás komoly kihívást jelent, mely nem csak fenyegetést, de lehetőségeket is hordoz magával, azonban a kimenetele jelentősen befolyásolja a gazdaságot és a pénzügyi szektort attól függően, hogy az IPCC által felállított klíma forgatókönyvek közül, melyik következik be. Kiemeli, hogy az árstabilitásért felelős központi bankoknak nagyobb figyelmet kell fordítaniuk az éghajlatváltozás hatásainak megértésére, és lehetőséget kell teremteniük arra, hogy a fenntarthatósági szempontokat kezelni tudják a monetáris politika keretei között. Véleménye szerint az éghajlattal kapcsolatos kockázatok három kategóriába sorolhatók, melyek a következők: a figyelmen kívül hagyás kockázata, a késedelemi kockázat, valamint a hiányból eredő kockázatok. Az EKB elnöke arra utalt, hogy ha nincsenek meg a szükséges intézkedések akkor a pénzügyi szféra mellett a gazdaságnak is óriási veszteségekkel kell számolnia. (Lagarde, 2020).

Az első fejezetben tisztázott környezeti változások bekövetkezése a globális átlaghőmérséklet növekedésének hatására, a bankrendszer stabilitását is megrendítheti, ezért elengedhetetlen az ágazatra leselkedő veszélyek azonosítása, és az azokhoz való alkalmazkodás, illetve a kockázatsökkentő intézkedések integrálása a pénzügyi rendszer működésébe.

A klímaváltozásból eredő pénzügyi kockázatok két alapvető kockázati tényezőből fakadnak, melyek a fizikai és az átmeneti kockázatok. Fizikai kockázatként azonosítjuk az éghajlattal és az időjárással kapcsolatos eseményeket, mint például a kánikulák, az aszályok, az áradások, a tengerszint emelkedése, illetve egyéb extrém időjárási jelenségek és tartós éghajlatváltozás okozta kockázatok. Az átmeneti kockázat ezzel szemben származhat az alacsony szén-dioxid kibocsátású gazdaság felé történő alkalmazkodási folyamatokból. Az azonosított új kockázatok főképp a bank- és a biztosítási szféra számára növelhetik a hitel-, a piaci, a likviditási és a működési kockázatokat (Bank of England, 2018).

2.1.1. Fizikai kockázat

Fizikai kockázatnak tekintjük a klímaváltozás következtében fellépő időjárási események okozta károk bekövetkezésének valószínűségét (DG Trésor, 2017).

Az éghajlatváltozás során bekövetkező időjárási események lehetnek extrém időjárási jelenségek, amely alatt a súlyos hatással rendelkező, váratlan és ritka eseményeket értjük, valamint az adott területre jellemző éghajlat permanens megváltozását (Bank of England, 2018).

A francia központi bank és a Direction Générale du Trésor három területet azonosított a bankszektorra nézve, melyre lényeges hatást gyakorolnak az említett környezeti anomáliák, illetve, hogy azok milyen pénzügyi kockázatnak tudhatók be például egy hitelintézet számára (DG Trésor, 2017):

- banki működésre gyakorolt hatás:
 - banki eszközök, infrastruktúra megrongálódása; például: áramkimaradás, üzem-zavarok,
 - kockázati kategória: működési kockázat,
- banki mérlegre gyakorolt hatás:
 - eszközök elértéktelenedése, mérleg minőségromlása; például: értékpapírok értékének csökkenése,
 - kockázati kategória: likviditási kockázat, hitelkockázat, piaci kockázat,

- pénzáramra gyakorolt hatás:
 - kiszolgáltatott ágazatokra gyakorolt fizikai következmények (mely közvetett hatások rontják a hitelfelvevők hitelfizetési képességét és a fedezetek értékét is),
 - kockázati kategória: hitelkockázat.

Az éghajlatra érzékeny gazdasági ágazatokat érintő károk mellett fontos tudni, hogy a fizikai kockázatok elsősorban földrajzi jellegűek. A kockázatnak főképp olyan régiók vannak kitéve, amelyek potenciálisan sérülékenyebbek az időjárási eseményekre és az éghajlatváltozásra. A fizikai kockázatok mind helyi, mind nemzetközi szinten megjelenhetnek, éppen ezért kiemelten fontos, hogy a bankok képesek legyenek a fizikai kockázatok azonosítására földrajzi szempontok alapján is (DG Trésor, 2017).

2.1.2. Átállási kockázat

Az éghajlattal kapcsolatos kihívások kezelése a fizikai kockázatok mérséklése érdekében további két nagy feladat elé állítja a gazdaságot, mégpedig az energiahatékonyság és az energiatermelő rendszerek révén történő szén-dioxid intenzitás csökkentése. Az alacsony szén-dioxid kibocsátású gazdaságra való átállás azonban további kockázatokat rejt magában, melyeket szintén kezelni kell. Emellett az új rendszerre való áttérés a szabályozói és piaci környezet finomhangolására szorul még, mely folyamatokban szintén számos kockázat rejlik (Bank of England, 2018).

Átállási kockázatként négy olyan tényezőt lehet felsorolni, melyek hatással lehetnek a már fizikai kockázatoknál említett banki mérlegre és pénzáramra, ezeket a banki intézmények piaci, hitel-, illetve likviditási kockázatként könyvelnek el (DG Trésor, 2017).

A tranzíciós kockázatok a következő tényezőkből fakadhatnak (Bank of England, 2018):

- környezetpolitikai változások: környezeti és klímavédelmi célkitűzések megvalósítása érdekében kialakított keretrendszer;
- technológiai változások: az ökológiai fenntarthatóságot lehetővé tevő új, innovatív technológiai módszerek előtérbe helyezése;
- piaci változások: a fogyasztói magatartásból származó kereslet átalakulása, mely alkalmazkodásra készíti a kínálati oldalt;
- reputáció: az át nem állás kockázata, mely nem kívánt külső megítélést hordoz magával.

A sikeres átálláshoz nélkülözhetetlen a pénzügyi szektor, mint a központi bankok, kereskedelmi bankok, de a biztosítók és a pénzügyi szabályozók bevonása is. A vállalatok minél

később kezdenek a környezeti feltételekhez alkalmazkodni az újonnan megváltozott rendszerben, annál nagyobb költségeket kell majd viselniük (Mohos, 2020). A meghatározott átálláshoz köthető kockázati tényezők közvetetten egyébként is hatással vannak a banki mérlegre és pénzáramra is hiszen, ha a hitelfelvevő vállalatok sem tartják a lépést a változásokkal, úgy hamar megnövekedhetnek a saját költségeik is, mely rontja az ügyfél fizetőképességét, tovább növelve ezzel a bank hitel-, és likviditási kockázatát (DG Trésor, 2017).

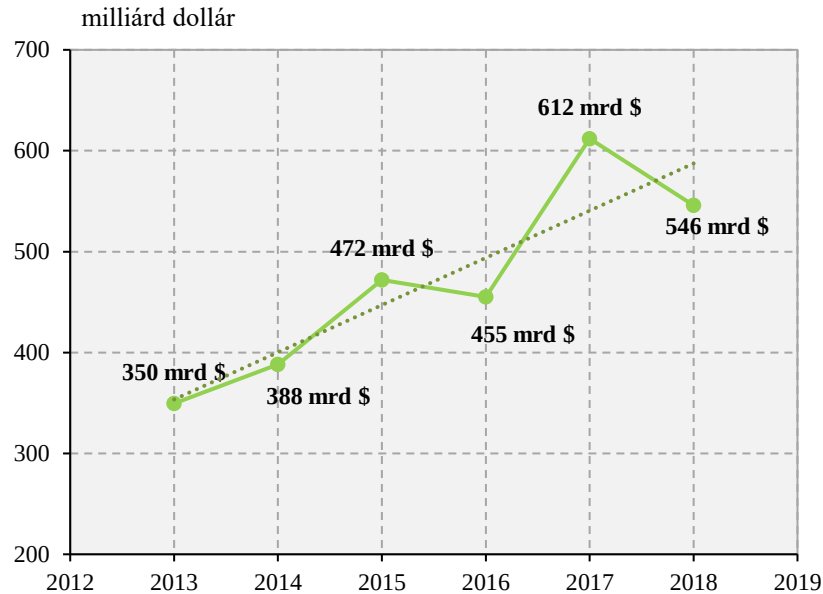
Noha nehéz megjósolni a vállalatok átmenetéhez kapcsolódó pénzügyi hatásokat a finanszírozó pénzintézetekre nézve, mégis egyértelműen kijelenthető, hogy a fizikai kockázatok mellett, a pénzügyi szféra - különösen a bankszektor – kitett az átmeneti kockázatoknak, melyekre szintén célszerű minél előbb felkészülni.

2.2. A pénzügyi szektor jelentősége a klímaváltozás elleni küzdelemben

Arra a kérdésre a válasz, hogy miért kell a pénzügyi ágazatnak kiemelten foglalkoznia a klímaváltozás témakörével, és ezzel együtt a fenntarthatósággal, több magyarázat is szolgál, melyek közül az egyik legjelentősebből kívánok áttekintést nyújtani.

A pénzügyi szektor fő résztvevői közé sorolhatók többek között a bankok, a biztosító társaságok, a nyugdíjalapok, alapkezelők, befektetési alapok, állami befektetési alapok és alapítványok. A felsorolt intézményekről elmondható, hogy az általuk kezelt eszközök értéke, a részvénytőkeértéke, a vállalati kötvények és állampapírok, valamint a hitelek értéke együttesen megbebecsülve 2012-ben 225 000 milliárd amerikai dollárt tettek ki (UNEP FI, 2014). Könnyen belátható, hogy a pénzügyi szféra az egyik legjelentősebb terület a gazdasági tevékenységek finanszírozásában, éppen ezért kiemelt szerepük van az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, és a fenntarthatóság felé történő elmozdulás elősegítésében (DG Trésor, 2017).

Nem mellesleg a klímacélok elősegítő és megvalósító beruházások finanszírozási igénye is olyan nagy mértékű, melyet a közfinanszírozás támogatása mellett a pénzpiaci szereplők nélkül nehezen lehetne megvalósítani. A Climate Policy Initiative (2019) friss jelentése arra mutat rá, hogy az elmúlt években folyamatosan növekedett a klímavédelem jellegű finanszírozás. Ennek becsült értéke jelenik meg a második ábra, ahol az látható, hogy 2013-ban 342 milliárd amerikai dollár összegű volt az éghajlatfinanszírozás értéke, míg 2017-ben ugyanez már 612 milliárd dolláron tetőzött. Egy trendvonalat illesztve az ábrára, azt szemlélteti, hogy a finanszírozás és ebből következő a beruházási igény íve növekvő tendenciát mutat (Buchner et al, 2019).

2.ábra: Globális klímafinanszírozás 2013 és 2018 között
 Forrás: saját szerkesztés a CPI jelentése alapján (Buchner et al., 2019)

Összetételét tekintve pedig elmondható, hogy minden évben meghaladta a finanszírozás összegének több, mint a felét a magán befektetői hozzájárulás a közpénzből történő finanszírozás mértékével szemben. Csakhogy a jelentés szerint ez az összeg még mindig elmarad attól a szinttől, amely a 1,5 °C-os forgatókönyv szerint szükséges lenne (Buchner et al, 2019). Ahhoz, hogy ez elérhetővé váljon, egyes becslések szerint évi 1 600 - 3 800 milliárd dollár értékű beruházásra lenne szükség csak az energiaszektorban (IPCC, 2018). Egy másik – bár korábban publikált - tanulmány alapján a klímaadaptáció, mely alatt az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást értjük, finanszírozási igénye az előrejelzések szerint 140 milliárd dollártól, 300 milliárd dollárig is terjedhet 2030-ig, míg 280 – 500 milliárd dollárral lehet számolni 2050-ig (Puig et al., 2016).

Az egymástól igen eltérő adatok jelzik, hogy a szükséges tőke mennyiségének becslése bizonytalan és folyton változik. Ami viszont kétségtelen, hogy az óriási pénzmennyiségeket a lehető leghatékonyabban szükséges elosztani. A megfelelő tőkeallokáció révén a pénzügyi szegmens kvázi mozgatórugóként működhet. A fenntarthatóság és a klímavédelem szempontjából az jelentené a hatékony tőkeáramlását, amelyben a pénz a magas szén-dioxid kibocsátást eredményező tevékenységektől az alacsony szén-dioxid kibocsátással járó vagy zero emissziós tevékenységek irányába áramolna (DG Trésor, 2017).

Az ENSZ Környezetvédelmi Program Pénzügyi Kezdeményezés (UNEP FI) egyik jelentésében (2014) elemezte a pénzügyi intézmények lehetséges intézkedéseit az éghajlatváltozás

kezelésére. A dokumentumban ennek megfelelően hat területet azonosítottak, mellyel a pénzügyi szektor hozzájárulhat a klímaváltozással kapcsolatos kihívások megoldásához. Ilyen terület lehet a már sokat emlegetett alacsony szén-dioxid kibocsátást, kibocsátás csökkentést és energiahatékonyságot célzó befektetések, és azok kedvező pénzügyi konstrukciók általi kínálata (UNEP FI, 2014). Ehhez az utóbbi években kialakult több, a már hazánkban is ismeretes befektetési és finanszírozási eszköz.

Ilyenek például a már nemzetközi gyakorlatban elterjedt ESG⁵ alapú befektetések. Az új szemlélet lényege, hogy a befektetők csak olyan vállalatokba fektetnek, amely szervezetben figyelembe veszik a környezetvédelmi szempontokat, és energiát fordítanak a társadalmi értékek biztosítására (pl.: munkavállalói jogok), valamint átlátható működés jellemzi őket. Az ilyen jellegű investáláskor a szervezet operatív működésére határoznak meg kritériumokat, amely elérhetővé teszi, hogy a vállalatok felelősen működjenek, így ezzel az ösztönzővel viszonylag gyorsan képes a cég akár a károsanyagkibocsátását csökkenteni (Gyura, 2020).

Ezzel párhuzamosan megjelentek olyan finanszírozási eszközök, melyek szintén szolgálják a gazdaság alacsony szén-dioxid kibocsátásra való áttérését. Az efféle termékek lényege, hogy egy vállalat zöldnek tekinthető tevékenységét finanszírozzák és nem támasztanak követeléseket a vállalat működésével szemben (Kahlenborn et al., 2017). Ezzel kapcsolatban a későbbiekben bővebb kifejtést teszek.

Az ENSZ jelentése mindezek mellett kiemeli még például a bankok számára az olyan finanszírozási megoldások kidolgozását, melyek segítik a fejlődő országok éghajlatváltozással szembeni alkalmazkodását is. Fontos területként jelölik még a klímaváltozás kezelésének mérhetővé tételét és átláthatóságát, melynek kidolgozásához szükség van az adott iparágak együttműködésére is. Az együttműködés egy másik fontos eleme a szabályozókkal kialakított kapcsolat, mely közös munka során megalapozható többek között az a háttér, melyben hatékony pénzügyi és tőkeallokációs döntések születhetnek (UNEP FI, 2014).

A pénzügyi szektor súlya tehát abban rejlik, hogy amennyiben az ágazat elkötelezetté válik a megújuló energia irányába és a forrásokat aszerint allokálja, úgy a gazdasági ágazatokban jelentős változások következhetnek be a befektetés és a finanszírozás terén.

⁵ Az angol environmental (környezet), social (társadalom), governance (irányítás) szavak rövidítése

2.3. Zöld pénzügyi termékek megjelenése

Az éghajlatváltozással kapcsolatos kihívások számottevőek, ahogyan azt már korábban említettem, éppen ezért kulcsfontosságú a pénzügyi szektor hozzájárulása az alacsony szén-dioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés finanszírozási megoldásaival (ACPR, 2019).

A pénzügyi szegmens a klímaváltozás megelőzésében, illetve az alkalmazkodásban zöld pénzügyi megoldások kínálatával tudja a gazdaságot támogatni, mellyel hosszútávon a banki kockázatok szintén csökkenthetők. Az előbbiekben kitértem arra, hogy az ESG alapú befektetések mellett, más fenntartható finanszírozási eszközökkel is szolgálhatnak a pénzpiaci szereplők, melyeket gyűjtő néven zöld pénzügyi termékeknek hívunk. A zöld pénzügyi termékek alapvető célja, olyan beruházások támogatása, melyek jótékonyan hatnak bolygónk klímájára, környezetére közvetlenül vagy akár közvetetten (Kahlenborn et al., 2017). Ezek az eszközök a piaci árnál kedvezményesebb termékeknek minősülnek, jellemzően a kamatok, illetve egyéb díjak tekintetében adható engedményekkel (UNEP FI, 2007).

A gyakorlatban több független szervezet végez tanúsítást, mellyel igazolható, hogy az egyes termékek egy meghatározott kritériumrendszer alapján valóban a környezetvédelmet szolgálják. Az egyik legelismertebb tanúsítási rendszert létrehozó nonprofit szervezet, a Climate Bonds Initiative (CBI), mely egységes szabályozás hiányában részletes taxonómiákat dolgozott ki kutatókkal és szakértőkkel arra vonatkozólag, hogy mely projektek és eszközök tekinthetők konzisztensnek a környezeti célkitűzésekkel, és ezáltal mely pénzügyi instrumentumok címkézhetők zöldnek. (Kahlenborn et al., 2017). A CBI keretrendszere mögé beálló független tanúsítók ezáltal zöldnek igazolhatják az adott kötvényeket, hiteleket és egyéb hitel jellegű eszközöket, amennyiben azok megfelelnek a feltételrendszernek (CBI, 2020).

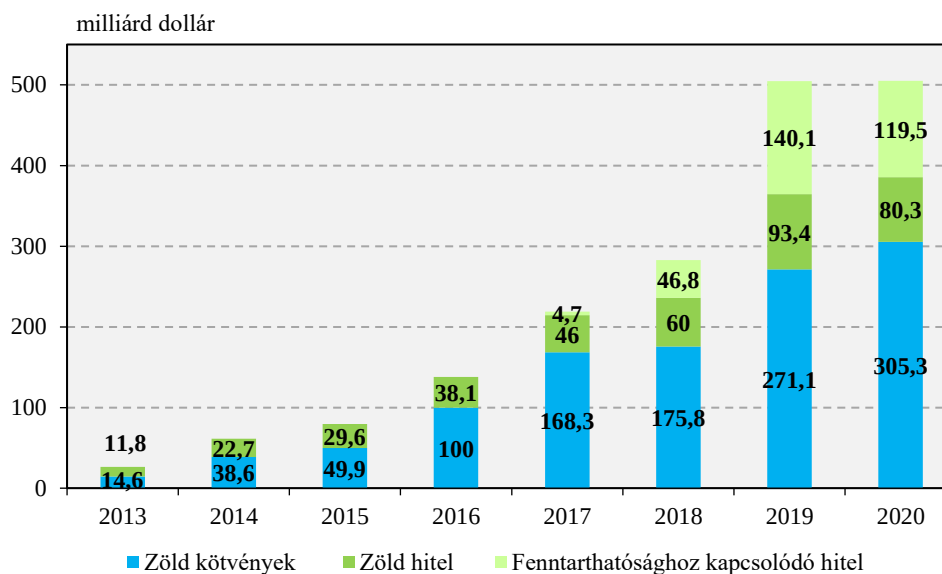
A külső tanúsítás és a harmadik fél által meghatározott kritériumokra környezetvédelmi és fogyasztóvédelmi okok miatt van szükség, hiszen korábban elterjedt a „greenwashing”, azaz a zöldre festés gyakorlata. A zöldre mosás tulajdonképpen nem más, mint a pénzügyi termékek zöldnek címkézése effektív környezeti előny nélkül. Leggyakoribb típusai általánosságban az önkéntes zöld címkék használata, a környezeti képek felhasználása, a rejtett kompromisszumok megkötése, a két rossz közül a kisebbik előtérbehelyezése és az irreleváns környezeti vállalatok. Az egységes jogszabályi keretrendszer kialakítása tehát elengedhetetlen a zöldülő pénzpiac megfelelő működéséhez. Ettől függetlenül természetesen létezhetnek olyan pénzügyi konstrukciók, amelyek elsősorban nem a környezet javulását szolgálják, mégis lényegesen hozzájárulnak akár a környezeti javakhoz, akár a szén-dioxid kibocsátás csökkenéséhez anélkül, hogy zöldnek címkézték volna őket (Berensmann - Lindenberg, 2016).

A Magyar Nemzeti Bank (2019) konzultációs dokumentuma alapján négy csoportba sorolhatók a zöld pénzügyi termékek, melyek a zöld hitelek, a zöld betétek, a zöld kötvények és a zöld alapok (MNB, 2019).

- **Zöld hitelek:** lehetnek bármilyen típusú hiteleszközök, amelyeket kizárólag új és/vagy meglévő támogatható zöld projektek teljes vagy részleges finanszírozására vagy refinanszírozására bocsátanak rendelkezésre (LMA, 2018).
- **Zöld betétek:** rendeltetésük szerint kétféleképpen értelmezhetők. Lehet maga a termék fizikai megjelenése zöld, például a papírmentes betét. A leggyakoribb értelmezés alatt azonban az olyan betétek tekinthetők zöldnek, melyben a megtakarítási számlákat kezelő bank vállalja, hogy a betétből folyósított hitelek zöld célú beruházásokat fedeznek (MNB, 2019).
- **Zöld kötvények:** bármilyen típusú hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok, amelyekből az összegyűjtött forrást kizárólag új és/vagy meglévő támogatható zöld projektek teljes vagy részleges finanszírozására vagy refinanszírozására bocsátanak rendelkezésre (ICMA, 2018).
- **Zöld alapok:** eszközeit olyan ágazatokba és tevékenységekbe fekteti, amelyek a környezet javát szolgálják, sajátos kiválasztási stratégiákat épít be befektetési döntéseibe és folyamataiba (LuxSE, 2020).

A felsorolt termékek közül kutatásom során a zöld kötvények és a zöld hitelek állományáról találtam számszerűsíthető statisztikát, mely szerint világszinten jóval gyorsabb a felfutása a zöld kötvényeknek, de nem elhanyagolható a zöld hitelek folyamatos növekedése sem. Az utóbbi években a zöld hitel és a zöld kötvény volumenét vizsgálva – legyen az lakossági vagy vállalati hitel - azt mondhatjuk, hogy az új klímabarát terméktípusok dinamikus növekedésnek indultak. A harmadik ábrán ugyanis az látható, hogy míg 2013-ban a zöld hitelek és kötvények volumene alig érte el a 30 milliárd dollárt, addig 2020-ban – a fenntarthatósághoz kapcsolódó hitelekkel⁶ kiegészítve – több mint 505 milliárd dollár értékű környezeti célú pénzügyi instrumentum került kihelyezésre (Bloomberg, 2021). Információhiány miatt azonban nehéz megbecsülni, hogy a hitelek közül mekkora arányban vannak jelen a vállalatok és a lakosság számára kihelyezett zöld hitelek.

⁶ A szakirodalmak gyakran együtt kezelik a zöld hitelekkel, azonban a fő különbség, hogy a fenntarthatósághoz kapcsolódó hiteleket nem a hitelcél határozza meg. Legfontosabb jellemzője, hogy az árképzés a hitelfelvevő teljesítményéhez van kötve előre meghatározott fenntarthatósági kritériumok alapján (Stanfield, 2019).

3.ábra: Zöld és Fenntarthatósághoz kapcsolódó hitelek teljes volumene globálisan
2013 és 2020 között

Forrás: saját szerkesztés a Bloomberg adatai alapján

A zöld hitelekkel jobban megvizsgálva elmondható még, hogy az utóbbi években a zöld és a fenntarthatósághoz kapcsolódó hitelek teljes volumenének 80%-a köthető Európa országaihoz. Így például Spanyolország és Franciaország élvonalban jár a fenntarthatóságot és környezeti célokat elősegítő hitelezésben, de ebből a szempontból nem elhanyagolható Olaszország és Hollandia sem, mely államok szintén képviselnek egy-egy nagyobb részt a zöld finanszírozásban. Elsőre úgy tűnhet, hogy a klímabarát hiteltermékek Európa szerte széleskörben elterjedtek, ez azonban a globális átlag hitel kintlévőségeihez képest még mindig elenyésző, mely nem is csoda, hiszen a zöld célú hiteltermék alapvetően még gyerekcipőben jár, drasztikus növekedése és relevanciája azonban vitathatatlan (Stanfield, 2019).

Visszatekintve fontos azt is megállapítani, hogy pontosan milyen jellegű tevékenység támogatható az imént sorra vett termékek égisze alatt. Az Európai Parlament és a Tanács (2020) rendelete⁷ alapján kritériumokat határoz meg, hogy egyértelműen eldönthető legyen, mely gazdasági tevékenység tekinthető környezeti szempontból fenntarthatónak, összhangban a 2015-ös Párizsi Megállapodásban deklarált célokkal. A rendelet alapján az a gazdasági tevékenység nevezhető környezeti szempontból fenntarthatónak, amely lényegesen hozzájárul egy vagy több környezeti célhoz, továbbá amely nem sérti – jelentősen – a célkitűzések egyikét sem, valamint megfelel a rendelet által meghatározott technikai vizsgálati kritériumoknak (EU, 2020).

⁷ Taxonómia Rendelet - Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2020/852 rendelete

Ezek a környezeti célkitűzések pedig a következők:

- a) „az éghajlatváltozás mérséklése;
- b) az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás;
- c) a vízi és tengeri erőforrások fenntartható használata és védelme;
- d) a körforgásos gazdaságra való átállás;
- e) a szennyezés megelőzése és csökkentése;
- f) a biológiai sokféleség és az ökoszisztémák védelme és helyreállítása (EU, 2020).”

A felsorolt célkitűzésekkel összhangban a célokhoz hozzájáruló beruházások irányulhatnak többek között a megújuló energiára, az energiahatékonyságra, a légszennyezés megelőzésére, illetve kontrollálására, a felelős földhasználatra, a tiszta közlekedésre, a körkörös gazdasági technológiára és a zöld épületekre (GBP, 2018).

Ennek megfelelően például az egyéni közlekedésben azt a személygépjárművet tartja a Taxonómia Rendelet fenntarthatónak, melynek kibocsátása nem haladja meg 50 g CO₂ / km értéket. A rendelet a jövőre vonatkozóan is kritériumokat állapít meg, így 2026-tól a személyi közlekedésben már csak a 0 g CO₂ / km kibocsátást tart fenntarthatónak. Továbbá a nulla kipufogógázkibocsátású járműveket, melyek elektromos vagy hidrogén meghajtással működnek, értelemszerűen a környezeti szempontoknak megfelelőnek, vagyis elfogadhatónak tartja (TEG, 2020).

Bár az új Európai Unió rendelet már hatályba lépett, a célokat kielégítő, minden ágazatra kiterjedő és részletes technikai kritériumokról még nem született végső megállapodás, így az továbbra is egyeztetés alatt áll, ami némiképp késlelteti a zöld pénzügyi termékek előrehaladását (Fabian, 2021). Mindenesetre a bemutatott tendencia a zöld hitelek és a zöld kötvények további növekedését jelzik előre globális szinten. Felmerül a kérdés, hogy a hitelintézetek szándéka mögött milyen motivációk húzódnak, hiszen a kamatkedvezményes hitelekkel a kereskedelmi bankok kevesebb bevételt érhetnek el, mely ceteris paribus kedvezőtlenül hat egy pénzintézet jövedelmezőségére. A továbbiakban ezért megvizsgálom a kereskedelmi bankok attitűdjeit a zöld lakáshitelek vonatkozásában. A kínálati oldal mellett a keresleti oldal motivációit is szeretném megvizsgálni, illetve felmérni, hogy a zöld hitelek mennyiben jelentenek jobb alternatívát a fogyasztók - dolgozatomban a háztartások - számára.

Kutatásom további célja tehát feltárni a kereslet és a kínálat befolyásoló tényezőit a zöld lakáscélú hiteltermékek kapcsán a nemzetközi térben.

3. A ZÖLD HITEL MEGHATÁROZÓ ATTITÚDJEI

Dolgozatomban fontosnak tartom feltárni, hogy milyen befolyásoló tényezői vannak egy energiahatékony és/vagy megújuló energiával ellátott lakás felújítás, vásárlás vagy építés célú hitel igénybevételének fogyasztói oldalon. Keresem továbbá a választ arra, hogy a hitelintézeteknek miért éri meg az említett hitelcélokra egy piaci árnál „olcsóbb” hitelterméket bevezetniük.

3.1. Befolyásoló tényezők a kínálati oldalon

A zöld lakáshitelezés gyakorlatának motivációja mögött több, akár egymástól teljesen eltérő tényező is megbújhat.

Az első, és talán a legmeghatározóbb faktor a hitelintézetek számára, hogy a zöld lakáshiteleknek kisebb a hitelkockázata. A zöld lakáscélú jelzálogkölcsönt vagy lakáshitelt ugyanis elsősorban az ingatlanok energiahatékonyság javítására és megújuló energia projektjeikre lehet igénybe venni. Az Energhatékonsági Adatprotokoll és Portál által készített jelentés (2020) analizálta az energiahatékonyság és a kockázatok közötti összefüggéseket. Az elemzés szerint ugyanis kisebb a hitel bedőlésének a valószínűsége egy energiahatékonyt szolgáló beruházás finanszírozásának, hiszen a beruházással a hitelfelvevőnek megtakarítása keletkezik azáltal, hogy alacsonyabb lesz az energiafelhasználásért fizetett költsége. Még inkább igaz az említett állítás akkor, ha megújuló energiába fektet az ügyfél, ami kiváltja a közüzemi számlák egy részét. Végeredményben a hitelfelvevő egy korábban még állandóan fennálló költségét az investálással teljesen vagy jelentősen lecsökkenti, ezzel nő a háztartás fizetési képessége amellett, hogy a beruházás a korszerűsítés révén megnöveli az ingatlan értékét. A jobb hitelfedezeti arány pedig alacsonyabb hitelkockázatot jelent a pénzintézetek számára (Billio et al., 2020).

Emellett még kiemelhetünk más tényezőket, mely a zöld hiteltermékek bevezetésére ösztönzi a hitelező intézményeket. Számos nemzetközi szerv, állam, illetve egyre több vállalat különböző iparágban kötelezte el magát a környezeti javak megóvása és a klímaváltozás mérséklése mellett, mely melléktermékként jó üzenetet is jelent a társadalom számára. A reputáció a bankok számára is szempont lehet, hiszen, ha beszállnak a bankok és egyéb hitelintézetek a zöld hitelek piacára – mely több politikai és gazdasági szereplő szerint egyébként is elvárt - az erősítheti a társadalomban betöltött súlyukat. Mivel egyre több európai államban már az oktatásban is megjelenik a zöld szemléletformálás, így a következő fogyasztói generációnak már fő szempontja is lehet a bank kiválasztásakor akár a zöld profil nem csak a működés terén, hanem a termékpaletta összetételét tekintve is (Kassis et al., 2019).

Számos bank az Európai Unióban zöld lakáshitelt kínál a fogyasztók számára. Ezek közül kiemelhető például a Deutsche Bank, akinek a meghirdetett Zöld jelzáloghitelére állami támogatáshoz köthető, így az intézet, mint finanszírozást lebonyolító partnerként lép fel és nem terméktulajdonosként (Deutsche Bank, 2021). Romániában szintén indítottak jóval korábban egy hasonló állami kezdeményezést: a Zöld Otthonok & Zöld Jelzálogkölsön Programot (2006), melynek célja szintén a lakóingatlanok energetikai korszerűsítése és magasabb energiahatékonyságú ingatlanok építése volt. Nem meglepő módon a program keretében zöld jelzálogkölsönt igénylő ügyfelek kedvezményes kamatozásban részesültek. A bankok részvétele nem volt kötelező, mégis azok a hitelintézetek, akik partnerként részt vettek a programban, egy könnyen kiszámítható és jól strukturált környezetben vezethették be az új zöld pénzügyi terméket, mely erősítette a versenyképességüket a piacon, azáltal is, hogy az állami támogatások közvetítésével további ügyfeleket tudtak szerezni (Borncamp, 2017).

Korlátozó tényezőként tudható be viszont a megfelelő jogszabályi háttér hiánya. Hiszen nem mindegy, hogy milyen zöld célra adható a kedvezményes hitel. Az Európai Parlament által elfogadott és 2020 nyarán hatályba lépett Taxonómia Rendelet éppen azokat az elveket fekteti le, mely alapján egyértelműen eldönthető, hogy egy befektetés vagy tevékenység ténylegesen szolgálja a környezeti célokat, azaz támogatható (EU, 2020). A fenntartható finanszírozást segítő, a jogszabályt kiegészítő technikai melléklet műszaki átvilágítási kritériumokat, vagyis pontos mérőszámokat tartalmaz, így például meghatározza, hogy az ingatlan energia igénye legfeljebb mekkora kWh/m² lehet egy évben. Amelyik tevékenység eleget tesz a feltételeknek, az támogatható fenntartható pénzügyi eszközökkel, maradva a példánál: zöld lakáshitellel. Azonban a 2021 első negyedévében tervezett végső technikai átvilágítási kritériumok közzétételét elhalasztották, mivel a korábban véleményezésre publikált előzetes tervezetre annyi visszajelzés érkezett - többen aggodalmukat kifejezve a kritériumok kapcsán - mely túlterhelte a rendszer befogadóképességét. Így tovább nehezedik a jogszabályi háttér tényleges felállítása, ami még tovább csúszthatja a pénzpiaci szereplők zöld termék bevezetését (Fabian, 2021).

A szakirodalmak alapján a kínálati oldalon tehát négy fő befolyásoló tényezőt sikerült azonosítanom, melyek az alacsony hitelkockázat, a reputáció, az állami támogatások és a jogszabályi keretrendszer. A hitelintézetek számára a zöld hitelek piaca a tárgyaltpontok alapján egy kíváncstér lehet amennyiben megszületik hozzá a megfelelő jogi háttér is, hiszen a gyakorlat is azt mutatja, hogy bár megindult a zöld lakáshitelezés Európa szerte, az Unió lakásállományt figyelembe véve a következő évtizedekben számtalan lakóingatlant lehet még energetikai

korszerűsítés alá vonni, mely a bankok számára finanszírozási oldalról egy új potenciális üzleti lehetőséget teremthet.

3.2. Befolyásoló tényezők a keresleti oldalon

Még mielőtt a zöld hitelfelvétel kereslet oldali meghatározó tényezőit fejteném ki, először általánosságban vizsgálom meg, hogy egy lakáshitel felvétel egyáltalán milyen döntési tényezőktől függhet.

Hitelfelvételre ugyanis nem mindenki jogosult, így az ember saját választási preferenciáin kívül több technikai jellegű korlát is akadályozhatja egy hitelkérelem esetében. Ezeket a tényezőket tehát két csoportba oszthatjuk, így megkülönböztethetünk a bankoktól elvárt fizetőképességhez kapcsolódó kritériumokat és az egyének saját emocionális és/vagy racionális gondolkodásukból eredő faktorokat (Gerlach-Kristen – Lyons, 2017).

A technikai kritériumok esetében a bankok elsősorban vizsgálják a hitelfelvevő fizetőképességét az esetleges hitelkockázatok becslése végett, így előzetesen felmérik az igénylő jövedelmi helyzetét, a megélhetésre fordított kiadásait, a hitel előzményét, továbbá lakáscélra fordított jelzáloghitel esetén a zálogba adott fedezet értékét. Azonban a hitel típusa, időtartama és a kamat mértéke is mérvadó abban a tekintetben, hogy merre billen a mérleg nyelve. Ezen felül a bankok további szempontokat is alapul vesznek, mint például az ügyfél életkorát, a vele egy háztartásban élők számát és ezzel együtt az egyfőre jutó jövedelem arányát (Sharma – Tully, 2016).

Sokkal összetettebb azonban a háztartások hiteldöntései mögött rejlő szempontrendszer, hiszen azt előzetes pénzügyi ismeretek, demográfiai, illetve határokat átívelő kulturális különbségek és többek között történelmi előzmények formálták (Sharma – Tully, 2016). Egy kutatás vizsgálta a hitelek és a szubjektív jólét közötti kapcsolatot, melynek során arra a következtetésre jutottak a kutatók, hogy az emberek egy része aggodalommal, stresszel, nyomással, tehát negatív érzésekkel köti össze a hitel fogalmát. Ennek fókuszában a fizetőképesség tartós fenntartásának kérdése áll, vagyis az attól való nyugtalanság, hogy az adós munkahelye, melyből folyamatos jövedelme származik és egy bizonyos életszínvonalat tart fenn vele, vajon hosszútávon is biztosnak tekinthető (Tay et al., 2016). A negatív érzések hátterében több, különböző tényező állhat. Az említett történelmi előzmények, mint például a 2008-as globális világválság alapjaiban rengette meg a háztartások, egyének bizalmát a pénzügyi intézmények, lakáshitelek iránt (Laeven et al., 2010). De nem kell messzebbre tekintenünk, hiszen a 2020 óta húzódó Covid19 világjárvány több ágazatot már válság közeli vagy válságos állapotba terelt. A hitelintézetekre

egyelőre még nem gyakorolt jelentős hatást, de elképzelhető az újabb hitelezési kedv visszaszorulása, és a lakáspiac megtorpanása napjainkban (Nicola et al., 2020).

A negatív érzelmekkel ellentétben a hitel, rendeltetése szerint hozzájárul az emberek jólétéhez, hiszen a termék egy olyan pénzügyi instrumentum, mely által a törlesztőrészlet fizetése során nem feltétlen kell lemondani a megszokott életszínvonalról, miközben elérhetővé válik egy olyan beruházás, mely önerővel nehezen vagy egyáltalán nem valósulhatott volna meg. A hitel ezáltal egy olyan eszköz, mely az adós háztartás likviditását támogatja, így alapvetően egy pozitív produktumnak tekinthető (Tay et al., 2016). A Journal of Financial Counseling and Planning egyik cikkében (2011) a pénzügyi ismeretek fontosságát hangsúlyozza, melyben felmérték az egyes magatartásokat a pénzügyi döntések során. A kutatás folyamán azt találták, hogy bár a nagyobb pénzügyi tudás nem minden esetben eredményez automatikusan jobb pénzügyi döntést, de az egyének határozottabbak a hitelfelvételi döntéseik során. Kitértek továbbá a demográfiai jellemzőkre is, melyek szintén befolyásolják az egyéni pénzügyi döntéseket. Azt találták, hogy a pénzügyi ismeretek mellett, a nem, az életkor és a jövedelem is meghatározhatja az egyéni preferenciákat méghozzá úgy, hogy az idősebb és magasabb jövedelemmel rendelkező szereplők pozitív lehetőségként értékelik a pénzügyi termékeket, mint például a hitelt is (Robb - Woodyard, 2011).

A zöld lakáshitel a piaci lakáshitelekkel szemben nyugtatóan hathat a hitelfelvevőkre, így csökkenhet a bennük rejlő hitellel kapcsolatos félelemérzés. A zöld lakáshitel egyik legnagyobb előnye ugyanis, amely szintén pozitívan jelentkezik a hitelintézeti oldalon, hogy az adósság keletkezésével párhuzamosan megtakarításunk is keletkezik. A javuló energiafelhasználás révén több pénz marad az adós pénztárcájában, melyből az következik, hogy a hitelfelvevőnek nő a visszafizetési képessége. További előnye a zöld hiteltermékeknek, melyet többször megemlítettem a dolgozatom során, a kedvező kamatozás és/vagy díjazás. A kedvezményes kamat további megtakarítást eredményez a piaci alapú kamatokkal szemben, mely tovább növelheti a hitelfelvételi kedvet. Nem utolsó sorban a fedezet értéke is nő, hiszen az energiahatékony épületek magasabb ingatlan értékkel is bírnak a lakáspiacon (Billio et al., 2020).

A zöld (lakás)hitel úgy tűnik, hogy mind keresleti, mind kínálati oldalról megközelítve kifejezetten kívánatos lehet, nem mellesleg nemzetgazdasági szinten is jelentős a hozzájárulása a környezeti célok elérésében. A Zöld Épületek Világtanácsa szerint az energiahatékonsági projektek jó pénzügyi megtérülése ellenére, sok lakástulajdonos nem tud vagy nem hajlandó befektetni. Ennek egyik egyszerű magyarázata az lehet, hogy nem ismerik a zöld lakáshitelt, mint terméket és annak pozitív hozadékait (WGBC, 2021). Ezt a tényt megerősíti a már

számadatokkal alátámasztott tendencia, miszerint az utóbbi egy-két év ugrásszerű növekedése ellenére még mindig csekély a pénzügyi termékek piacán a zöld hitelek mérete.

Az Energiahatékony Jelzáloghitel Kezdeményezés megbízásából készült egy kutatás (2018) a fogyasztói attitűdökről az energetikai beruházások és finanszírozás kapcsán, melyben olasz, svéd és brit nemzetiségű fogyasztókkal készítettek interjút. A kutatásba bevont alanyok preferenciáit vizsgálták, hogy mennyire nyitottak saját ingatlanjuk energetikai korszerűsítésére, valamint annak finanszírozásához választanának-e zöld lakáshitelt. A vizsgálat során úgy találták, hogy a megkérdezettek csupán egyharmada választana zöld lakáshitelt. Érdekes itt megemlíteni azt, hogy akik inkább zöld lakáshitelt vennének fel, azok fő motivációi közé sem tartoztak környezeti szempontok, helyette a kedvező hitel költségek és az elérhető megtakarítások domináltak a válaszadás során. Többen nyitottak voltak a termékre, azonban a végső döntésükhöz további konkrét információra lenne igényük. A vizsgálatot folytatták azok körében, akik nem találták vonzónak az ajánlott pénzügyi megoldást, így felmérték az ezzel kapcsolatos okokat és indokokat. A kutatók elsődleges és másodlagos korlátokat azonosítottak az interjúalanyok válaszai alapján. A termék igénybe nem vételének elsődleges okai közé sorolható, hogy a válaszadók egyszerűen nem akarnak zöld lakáshitelt felvenni, vagy csak nem engedhetik meg maguknak, hogy hitelt vegyenek fel, akár a már meglévő mellé. A másodlagos indokok alapján, a válaszadók 21%-a azért nem választana zöld lakáscélú jelzálogkölcsönt, mivel nem látnak benne hosszútávon hasznot, hiszen nem terveznek jelenlegi lakásukban sokáig élni. Az interjúalanyok 18%-a aggódik, hogy hosszú időre adósodik el egy specifikus jelzálogkölcsönt nyújtó intézet felé, míg 23%-uk úgy reagált, hogy egyszerűen csak nincs ideje otthonfelújításba kezdeni. Végül voltak olyan válaszadók, akik szimplán csak nem érdekeltek abban, hogy otthonuk energiahatékonyabb legyen. A kutatók az eredmények alapján arra hívják fel a figyelmet, hogy kiemelten fontos az új zöld termékek marketingje. Összeségében motiválnak találták a válaszadók nagyobb részét, amikor a termék tulajdonságairól kaptak tájékoztatást, éppen ezért szükség van a megfelelő és részletes információ szolgáltatásra, hogy az új zöld lakáshitelek piaca keresletre találjon (Marijewycz et al., 2018).

A zöld lakáscélú jelzáloghitel, vagy zöld lakáshitel egy több szempontból is kiváló pénzügyi terméknek tekinthető, azonban, hogy szélesebb réteghez is eljusson szükség van a keresleti oldal megfelelő informálására. Bár a forrás szerint mindig lesz olyan réteg, aki egész egyszerűen nem engedheti meg magának a piaci alapú lakáshitel felvételét, hiszen valószínűleg ők már a fejezet elején tárgyalt technikai kritériumoknak sem felelnek meg. Véleményem szerint ebben a helyzetben az államnak lehet még fontos szerepe, amennyiben vissza nem térítendő

támogatásokkal segíti az egyének és háztartások energiahatékony lakásfelújítását, ahogyan arra példát is találtam. A Párizsi Klímaegyezmény értelmében minden aláíró európai állam célja a karbonkibocsátás csökkentése, melynek egyik hatékony eszköze a már sokat ismételt lakásállomány korszerűsítése (European Commission, 2020).

4. ZÖLD LAKÁSHITELEK ELŐFORDULÁSA SZUPRANACIONÁLIS ÉS NEMZETI SZINTEN

Ebben a fejezetben szeretném példákkal bemutatni, hogy milyen dedikált vagy zöldnek tekinthető lakáshitelekkel lehet találkozni az Európai Unió piacán. Később a hazai helyzetet fogom elemezni, hogy nemzetközi viszonylatban hol tart a magyar zöld hitelezés. Korábban ugyanis bemutattam, hogy az Európai Unióban a háztartások teszik ki az energiafelhasználás negyedét, melyhez jelentős üvegházhatású gázkibocsátás párosul. A háztartások energiafogyasztása azonban olyan terület, melyben nagy változásokat lehet elérni viszonylag hamar (Karakosta, 2015).

4.1. Európai Uniók gyakorlat

Internetes kutatás révén, sikerült különböző tagállamokban működő nagyobb bankok hiteltermékei közül beazonosítani azokat, amelyeket kifejezetten az energiahatékonyság javítására, vagy a megújuló energiaellátást biztosító technológiák telepítésére lehet igénybe venni. Az alfejezet célja tehát ismertetni a klímaváltozás mérsékléséhez hozzájáruló pénzügyi eszközöket az Európai Unióban.

A holland eredetű ING Bank a fenntartható otthonok megteremtése céljából kínál jelzáloghitelt, melyet hőszigetelésre, nyílászárócserére, napelem és napkollektor telepítésre lehet igénybe venni. A hitel lényege, hogyha az ügyfél minél energiahatékonyabb lakást tervez vásárolni, építeni vagy felújítani, annál magasabb jelzálogkölcsönt érhet el, hiszen az energiahatékony beruházással megtakarítás keletkezik, vagyis több pénz marad az ügyfél zsebében, ezért adható számára magasabb kölcsön (ING, 2021a; 2021b).

A klímaváltozás elleni küzdelem támogatása mellett elkötelezett francia BNP Paribas termékpalettáján ugyancsak található energiahatékonyság javítását célzó hiteltermék személyi kölcsön formájában, több egyéb zöld pénzügyi termék mellett. Az úgynevezett „Énergibio”, fedezetlen hitel fontos előnye a piaci alapú személyi kölcsönnel szemben, hogy az kamatmentesen vehető igénybe, maximum 30 000 euró értékben és maximum 9 éves futamidővel (BNP Paribas, 2021).

Bár 2020-ban az Egyesült Királyság hivatalosan is kilépett az Európai Unióból, mégis a hosszantartó tagállamiságra való tekintettel, az ex-Uniók tagállamban működő Bank of Scotland egyik divíziója, Halifax is támogatja a házak és lakóingatlanok energetikai korszerűsítését. Ha a lakóingatlan korszerű felújítása és építése mellett a hitelfelvevő a bank által meghatározott

beszállítóval dolgozik, akkor a „Green Living Jutalom” program keretében az ügyfél 500 font visszatérítést kap (Bank of Scotland, 2020).

Nem utolsó sorban kiemelhető még a spanyol ajkú Santander Bank is, amely hitelintézet az Európai Befektetési Bankkal együttműködve hirdette meg többek között az Energiahatékonysági hitelét, melyet hasonlóan az említettekhez lakóingatlanok klímabarát korszerűsítésére lehet felvenni kedvezményes kamattal. A hitel értéke nem haladhatja meg a 100 000 eurót, míg a visszafizetési idő legfeljebb 8 év lehet (Santander, 2021).

Az olaszországi székhelyű Intesa Sanpaolo kereskedelmi bank zöld jelzáloghitelt vezetett be. A hitelfelvevők ebben a konstrukcióban, amellet, hogy kedvezményes kamatban részesülnek, a vásárolt vagy felújított lakóingatlan energetikai tanúsítását is ingyenesen végzik el, amennyiben a beruházással az ingatlan legalább egy energetikai kategóriával javul. Ráadásul az olasz bank minden folyósított zöld hitele után a WWF-fel folytatott együttműködés révén 30 eurót adományoz az „Adjunk házat a méheknek!” nevű jótékonyági kezdeményezésnek. A zöld kölcsön többféle konstrukcióval és visszafizetési lehetőséggel rendelkezik, emellett akár fix, akár változó kamatozással is elérhető (Intesa Sanpaolo, 2021).

Végül pedig a már vizsgált német Deutsche Bank internetes oldalán is található olyan hiteltermék, melynek fókuszában a fenntarthatóság és az életminőség javítása áll. A megújuló energiaellátást biztosító technológiára vagy a lakóépületek energiahatékonyságát javító megoldásokra felvehető kölcsön, hasonlóan az olasz bankhoz, többféle konstrukcióban igényelhető, amely mellé 2020-tól állami támogatás is kérhető, sőt adójóváírás is elérhető maximum 40 000 euróig (Deutsche Bank, 2021).

A korábbiakban említetteket ismételve, bár a zöldcélú hitelek aránya a nem zöld, piaci hitelekhez képest továbbra is eltörpül, ennek ellenére az elmúlt pár évben gyors ütemű növekedés figyelhető meg ezek tekintetében. Ahogyan példákkal is alátámasztottam, Európa térségében számos országban találni olyan lakossági kölcsönöket, melyben kifejezetten a lakóingatlanok energiahatékonyság javítása, vagy megújuló energiaforrásra való áttérés a hitelcél.

4.2. Hazai helyzet

A nemzetközi kitekintés után, diplomamunkámat a hazai helyzet felmérésével kívánom folytatni. Megvizsgálom a magyar lakásállományt energetikai besorolás alapján, valamint feltárom, hogy milyen hazai intézkedések segítették eddig a lakossági zöld beruházások finanszírozását.

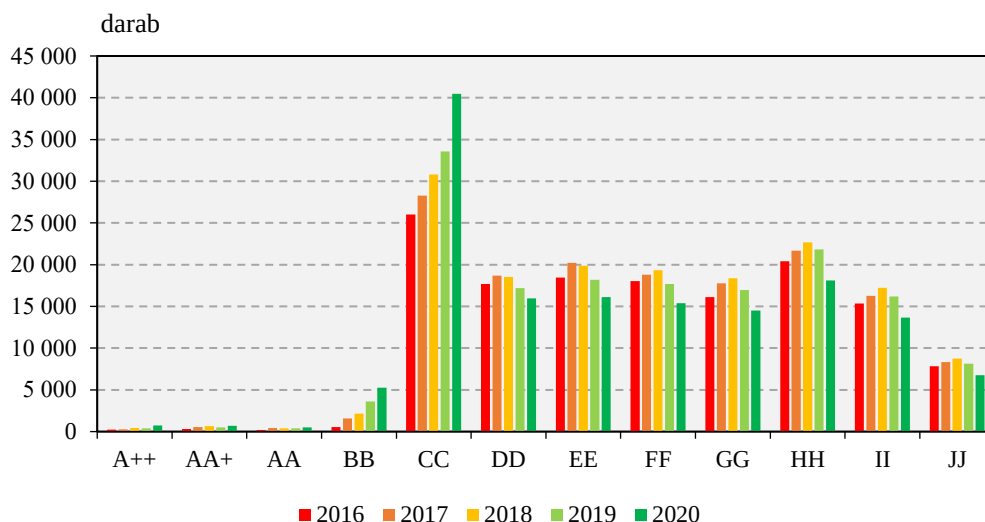
4.2.1. Magyarország lakásállománya

A korábban már tanulmányozott Európai Unió átlagából kiindulva, az a hipotézisem, hogy hazánkban sem lesz kimagaslóan jobb a lakásállomány energetikai fejlettségi szintje.

Magyarország, a Párizsi Megállapodásban deklarált klímacélok aláírójaként, szintén elkötelezte magát az éghajlatváltozás elleni küzdelem mellett (UN, 2016). Az Európai Unió klímapolitikájával összhangban, a magyar állam állásfoglalását többek között a Nemzeti Energiastratégia 2030, kitekintéssel 2040-ig című dokumentumában (2020) rögzítette, melyben fő célként tűzte ki a megújuló energiafelhasználás 21 %-ra való növelését a végsőenergia-felhasználáson belül, míg 40%-kal csökkentené az ÜHG kibocsátást az 1990-es évekhez képest. Emellett az energiahatékonyság javítása szintén kiemelt célnak tekinthető. A célkitűzések elérésének egyik eszközeként tekint a jelenlegi lakásállomány korszerűsítésére, hiszen a stratégia szerint a lakóépületek elmaradottságából adódik a túlzott energiafelhasználás egy jelentős része, amelyhez komoly mértékű üvegházhatást okozó gázkibocsátás párosul (ITM, 2020).

Az üvegházhatású gáz kibocsátását tekintve a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adataiból az derül ki, hogy az utóbbi 10 évben a háztartások megközelítőleg 30 %-ban feleltek Magyarország károsanyag kibocsátásáért, ami az imént említett energiafelhasználásból fakad (KSH, 2020a). Amellett, hogy ekkora arányú kibocsátás köthető a lakossághoz, a Nemzetközi Energia Ügynökség adataiból az is leolvasható, hogy más nemzetgazdasági ágazat sem éri el ezt a fogyasztási értéket (IEA, 2020). Tovább boncolgatva a témát, a KSH egyik környezeti értékeléséből (2018) az derült még ki, hogy a háztartások kibocsátásának fő forrása fűtésből, hűtésből, gépkocsihasználatból (KSH, 2018), valamint a villamos áramfogyasztásból ered (KSH, 2020b). Ahogyan azt a Nemzeti Stratégia 2030 c. publikáció is megemlíti, a háztartások károsanyag kibocsátásának alapvető oka, hogy a lakóépületek több mint kétharmada energetikai szempontból rendkívül elmaradottnak tekinthető (ITM, 2020).

Az Országos Tanúsító Központ honlapján elérhetőek a hatályos energetikai besorolási osztályok, melyek az „A++” -tól a „JJ” kategóriákig terjednek. A besorolás szerint korszerűnek tekinthetők már a „CC” besorolású ingatlanok is, azonban az ennél rosszabb osztályozások jellemzően elavultak, illetve energiapazarló tendenciát mutatnak. Ezzel szemben közel nulla energiaigényű ingatlanoknak számítanak a „BB” típusú és a felette elhelyezkedő osztályozati kategóriák (OTK, 2021).

4.ábra.: Energetikai tanúsítványok 2016-2020 között Magyarországon
 Forrás: saját szerkesztés az E-tanúsítás adatbázisa alapján

Magyarországon az E-tanúsítás: hiteles energetikai tanúsítványok országos, elektronikus nyilvántartásából kérdezhetők le az oldalra feltöltött tanúsított ingatlanok száma energetikai besorolás szerint. A negyedik ábra mutatja be az utóbbi négy évben feltöltött lakóépületek tanúsítványait energetikai osztályok alapján, és azok változását Magyarországon. Az ábráról nagyon könnyen leolvasható, hogy bár jellemzően minden évben nagyobb volt az aránya a „CC” tanúsított ingatlanoknak, összeadva azonban az alsóbb osztályok elemszámát, azt kapjuk, hogy a négy év során az ingatlanok átlagosan 76%-ban korszerűtlenek Magyarországon. Pozitívum azonban, hogy bár jóval kisebb számban, de évről évre növekedett az „A++”, az „A+” és a „BB” energetikai besorolású ingatlanok száma (E-tanúsítás, 2021).

Magyarországon tehát lényegesen csökkenteni lehetne az üvegházhatású gázkibocsátást a lakóingatlanok energetikai korszerűsítése révén, ezen felül a megújuló energia arány növelésével szintén jelentősen javulhat a lakóingatlanok energiabesorolása. Ahogy azt az előzőekben is említettem, az energiahatékonysági, de még inkább a megújuló energia beruházások, a háztartások számára önerővel általában nehezebben valósíthatóak meg (Kovács, 2017). Ráadásul az Európai Unió rendelete alapján hozott magyar jogszabály⁸ szerint, Magyarországon 2021 júliusától már csak az a lakóingatlan kaphat használatbavételi engedélyt, amelynek energetikai besorolása legalább „BB” osztályzatú. A korszerűtlen lakásállománynak és az EU-s jogszabálynak köszönhetően a hazai pénzügyi szegmensnek lehetősége nyílt a zöld lakáshitelezés

⁸ 7/2006. (V. 24.) TNM rendelet

gyakorlatát beindítani, hiszen a piac, a szabályozás alapján megfelelő táptalajnak minősülhet. Más kérdés, hogy hogyan áll a magyar pénzpiac a zöld termékek kínálatával.

4.2.2. Hazai zöld finanszírozási lehetőségek

A Magyar Nemzeti Bank (MNB) által készített (2019) tanulmány arra az eredményre jutott, hogy Magyarországon egyelőre még egyáltalán nincsenek dedikáltan - harmadik fél által tanúsított - zöld pénzügyi termékek, azonban vannak olyan pénzügyi megoldások, amelyek zöld célokat szolgálnak (MNB, 2019a).

Európai Unió forrásból 2017-ben indult el a Magyar Fejlesztési Bank közreműködésével a Lakossági Energiahatékonysági Hitelprogram. A Program lényege a háztartások energiahatékonyságának javítása, illetve a megújuló energiafelhasználásra vonatkozó fejlesztések segítése. A nem piaci alapú hitelt kamatmentesen vehették igénybe magánszemélyek, társasházak és lakásszövetkezetek is, maximum 7 millió Ft értékben, 10% önerővel. A program sikeresnek mondható abból a tekintetből, hogy a Közép-magyarországi régióban 2019 őszén el is fogyott a keretösszeg, míg a az ország más régióiban egy évvel később szintén kifutott az erre a célra kihelyezett hitelösszeg, így a hitelprogramot a tervezettnél jóval korábban 2020 novemberében hivatalosan is lezárták (MFB, 2020). Végül 2021 február 22-én, Budapesten és Pest megyében módosított feltételekkel, de ismét elérhetővé vált a lakóépületek energiahatékonyságának és megújuló energia felhasználásának növelését célzó hitel (MFB, 2021).

Magyarországon jelenleg kereskedelmi bankként, egyedül a MagNet Bank kínál még zöld hitelcélokra (személyi) kölcsönt kedvezményes kamatozással, azaz a piaci alapú zöld pénzügyi konstrukciók tere egyelőre még kiaknázatlan (MagNet, 2021).

Az árstabilitásért és a pénzügyi közvetítő rendszer stabilitásáért felelős hazai jegybank 2019-ben hozta létre a Zöld Programját, amelyben célul tűzte ki a fenntarthatóság környezeti aspektusának integrálását a pénzügyi rendszer működésébe, támogatva Magyarországot a klímaváltozás elleni küzdelemben. A program három pilléren nyugszik, melyek közül az első és legfontosabb a pénzügyi szektor zöldítésére kidolgozott programpontok. A kezdeményezés első alapkövében többek között ökológiai és környezeti kockázatelemzéssel, valamint finanszírozást támogató ösztönzőkkel kívánja az MNB felmérhetővé és vonzóvá tenni az új zöld irányvonalat az ágazatban. A jegybank ugyanis felismerte az éghajlatváltozás okozta hatások jelentőségét a magyar gazdaságra, és a lehetőséget egy még új és kiaknázatlan, de fenntartható, zöld piaci térre (MNB, 2019b).

A Magyar Nemzeti Bank egy másik kutatásában mérlegelte a zöld lakáshitelezésben rejlő üzleti lehetőségeket is, hiszen felmérte a hazai lakásállomány elmaradott energetikai állapotát.

Így a pénzügyi rendszer zöldítésének első lépéseként a Magyar Nemzeti Bank bevezette – Európában máig egyedülálló módon – a lakáscélú zöld tőkekövetelmény⁹-kedvezményt. A kedvezmény lényege, hogy kevesebb tőkét kell képezniük a bankoknak a kihelyezett hitel után, amennyiben az ügyfél legalább 0,3%-os kamatkedvezményben részesítik. A hitelcél pedig nem lehet más, mint a hitelfelvevő lakóingatlanjának energetikai korszerűsítése és/vagy minimum „BB” energiabesorolású lakás vásárlása vagy építése. A kezdeményezés ezzel megteremtette az alapját a következő évekre a zöld lakáscélú hitelek virágzásának hazánkban (MNB, 2019c).

Bár az ambiciózus kezdeményezés a jegybank részéről, mind kínálati, mind keresleti oldalról vizsgálva ösztönzőnek tekinthető, azonban, ahogy azt a nemzetközi gyakorlat is alátámasztotta, keresleti oldalról nézve elképzelhető, hogy egy nem túl széles réteget ér majd el, hiszen nem mindenki engedheti meg magának, hogy hitelfelvételhez folyamodjon. Napjainkban ez a korlát fokozottan jelentkezik a világjárvány negatív hatásain keresztül, hiszen az Intrum (Európa vezető követeléskezelési szolgáltatója) által megalkotott Intrum fizetőképességi index (IFI) - mely méri a lakosság fizetőképességét – drasztikus mértékben csökkent 2020 májusára, amely alapvetően a jövedelmek csökkenésével, a munkanélküliség növekedésével magyarázható. Mivel romlott a lakosság jövedelmi helyzete és anyagi biztonsága, a potenciális kereslet mérete a hitelek tekintetében is zsugorodott (Intrum, 2020).

Eltekintve a koronavírus-járvány hatásaitól a zöld lakáspiac beindításához mindenképpen szükség van állami támogatásra is, hiszen ezzel fokozható szélesebb körben az ingatlanok energetikai javítása, illetve a megújuló energia arányának növelése hazánkban. Magyarországon példaként kiemelhető a környezeti célokat is támogató lakóingatlanok korszerűsítését célzó fejlesztése, a 2021 elején indított Otthonfelújítási Program, melyhez kedvezményes kamatozású hitel is igényelhető. Az egyszer igényelhető vissza nem térítendő támogatást csak azok vehetik igénybe, akik legalább egy gyermeket várnak vagy nevelnek. A támogatás igénybevehető többek között a lakás szigetelésére, korszerű fűtési rendszer kialakítására, ideértve a megújuló energiaforrás alkalmazását, nyílászárók cseréjére, illetve napkollektor és napelemes rendszer telepítésére egyaránt. Bár nem kizárólag energiahatékonyságot javító és megújuló energiaforrást alkalmazó projektekre igényelhető a támogatás, éppen ezért nem tekinthető a program teljes egészében zöldnek, mégis katalizátorként funkcionál az előbbi beruházásokhoz és azok zöld finanszírozásához. Az állami hozzájárulás mértéke a lakásra fordított felújítási költségek legfeljebb 50%-a, de nem több, mint 3 millió forint (Magyar Államkincstár, 2020).

⁹ A lehetséges veszteségek fedezésére bevonható tőkét értjük alatta (BIS, 2019).

A fentieket összegezve úgy látszik, hogy Magyarországon több oldalról is elindult nem csak a zöld lakástermékek, de a zöld pénzügyi termékek alapjainak lerakása. Az ehhez kapcsolódó erőfeszítések tehát elősegíthetik a közeljövőben a felsorolt produktumok széleskörű elterjedését. Összehasonlítva a nemzetközi és a hazai gyakorlatot, Magyarországon még inkább jellemző az a tény, hogy a zöld hitelezés gyakorlata gyerekcipőben jár, így véleményem szerint még nem igazán készülhetett kutatás az említett témával kapcsolatban. Így a következő fejezetben empirikus vizsgálat révén kívánom feltárni a hazai fogyasztók és a hitelintézetek motivációit, illetve korlátait a zöld lakáshitel értékesítésével és igénybevételeivel kapcsolatban.

5. A KUTATÁS MÓDSZERTANA, KUTATÁSI KÉRDÉSEK

Diplomamunkám korábbi fejezeteit szekunder források felhasználásával készítettem, melynek eredményeképpen – a fellelhető szakirodalmak segítségével és azok megfelelő tartalmi elemzésével – számos tényezőt sikerült feltárnom. Megalapozva a kutatást a következő fejezetekben saját tapasztalatok alapján, azaz elsődleges információkból kívánom a tanulmányomat erősíteni és az előzőekben azonosított kérdéseket megválaszolni. Az empirikus kutatásom keretében a következő kérdésekre keresem a választ:

- Milyen korlátok figyelhetők meg egy zöld lakáscélú hitel bevezetés esetében? Miért lehet nehéz a zöld lakáskölcsönök elindítása a hazai hitelintézetek szemszögéből?
- Melyek azok a motivációs tényezők, amelyek miatt érdemes lehet egy kereskedelmi banknak zöld lakáshitelt kínálni?
- Milyen finanszírozási attitűdöket képvisel a magyar lakosság egy épületenergetikai beruházás esetében?

A felmérés elvégzéséhez kvalitatív kutatási módszert alkalmaztam, hiszen a vizsgált kérdések megválaszolásához leginkább ez a fajta adatfelvételi metódus illeszkedik a legjobban. A kvalitatív módszerek főbb ismérve, hogy nem számszerű eredményekre koncentrálnak, hanem egy-egy konkrét jelenség megértésére. A módszer segítségével, bár szűkebb témakörrel, de részletesebb, gazdagabb adatok nyerhetők (Hajdu, 2018).

Ennek jegyében félig strukturált interjút készítettem két hazai kereskedelmi bankkal, így rendelkezésemre állt egy előre meghatározott kérdéssor, azonban az interjúalanyok jobb megértése szempontjából a kérdések leginkább vezérfonalként álltak rendelkezésemre. A félig strukturált interjúk ugyanis alkalmasak arra, hogy az egyének szubjektív tapasztalatait és a hozzá fűződő élményeket és érzéseket az interjúkészítő feltárja. A kérdező fél rendelkezik egy interjúvázlattal, amelyben az érinteni kívánt témák szerepelnek akár kész kérdéseként felsorolva. A kérdések nem kötöttek, rugalmas a sorrendjük, átfogalmazhatóak és átalakíthatóak. Ezen felül az interjú alatt új kérdések is feltehetőek vagy akár el is hagyhatók, különösen, ha a kérdések az interjú előrehaladtával tárgyalanná válnak (Molnár, 2010).

Emellett fókuszcsoporthoz is lebonyolítottam, melyben olyan háztartások vettek részt, akik az elmúlt évben házat építettek vagy lakóingatlant vásároltak. A fókuszcsoporthoz interjú definíció szerint, egy olyan kvalitatív kutatási módszer, amely mentén az adatok úgy keletkeznek, hogy az interjú alanyai csoportosan, lényegében egymással kommunikálnak egy vagy néhány a moderátor által megadott központi témáról (Vicsek, 2006).

A beszélgetésekre a 2020 óta húzódó Covid19 világjárvány megfékezésére bevezetett korlátozások miatt kivétel nélkül online térben került sor.

A kereskedelmi bankok képviselői szívesen segítették munkámat, azonban nem járultak hozzá, hogy megnevezzem őket, illetve intézményüket a szakdolgozatom során, így a kutatás eredményeinek a bemutatásakor, egymást megkülönböztetve, a következő fantom nevekkel illetem őket: „A” bank és „B” bank. Először 2021. február 25-én volt szerencsém „A” bank vállalati üzletág vezetőjével és a lakossági üzletág egyik szakértőjével beszélgetni. Ezt követően, 2021. március 2-án készítettem interjút „B” bank belső tőke megfelelés osztályának vezetőjével és a lakossági termékfejlesztés vezetőjével egyaránt.

A lakóingatlant vásárlókkal és/vagy felújítókkal, valamint az építetőkkel folytatott fókusz-csoportos interjún összesen 11-en vettek részt, melyet ismételten online keretek között és webkamera kíséretében tartottam meg 2021. március 9-én. A megkérdezettek alapvetően 8 háztartást képviseltek. Jelenlegi lakhelyüket tekintve pedig, minden háztartás a Közép-magyarországi régióban él, közülük egy háztartás van Budapesten, míg a többi család Dél-Pest megyében koncentrálódik más-más településen. A csoport tagjainak életkorát tekintve, 25 és 55 év közötti felnőttek vettek részt a beszélgetésen. A megkérdezettek háztartás méretét illetően két nagy családdal¹⁰, három kis családdal¹¹ és három fiatal, még gyermek nélküli házaspárral volt lehetőségem interjút készíteni.

Az interjúk során kapott eredményekről a következő fejezet ad mélyebb ismertetőt.

¹⁰ Legalább három vagy több gyermeket nevelő házaspár

¹¹ Egy vagy két gyermeket nevelő házaspár

6. AZ EMPIRIKUS KUTATÁS EREDMÉNYEI

A fejezet célja bemutatni a gyakorlati kutatás során végzett interjúk eredményeit. Így első lépésben leíró jelleggel, tematikusan veszem végig a beszélgetések során elhangzottakat. Ezt követően összefoglalom a félig strukturált interjúk és a fókuszcsoportos interjú főbb mondani-valóit, levonva a legfontosabb következtetéseket.

6.1. „A” Bank

A külföldi bankcsoporthoz tartozó „A” Bank Magyarország egyik vezető pénzügyi szolgáltatója, mely banki és biztosítási megoldásokat is kínál lakossági, vállalati és privát ügyfelek számára.

6.1.1. Környezeti ismérvek

Az interjún elhangzottak alapján a kereskedelmi bank csoportszinten figyelembe veszi a klímaváltozást a működése során.

Az interjúalanyom azt azonban kiemelte, hogy bár az ezzel kapcsolatos legfőbb tevékenységek anyavállalati hatáskörbe tartoznak, mégis egyre inkább napirendre kerül a megkérdezett banknál. A bankcsoport elhivatottságát is mutatja, hogy csatlakozott a Párizsi Klímaegyezményhez, illetve az ENSZ Környezetvédelmi Program Pénzügyi kezdeményezésének felelős banki működést előmozdító irányelvekhez is, amely által a leányvállalatokat arra ösztönzik, hogy környezetvédelmet szolgáló vállalásokat tegyenek. Interjúalanyom elmondása alapján a fenntarthatóság kérdése mind az operatív, mind pedig az üzleti tevékenység során is egyre inkább integrálódik.

A hitelintézet szervezetileg egyre inkább „zöldül”, központjuk környezettudatosnak mondható, melyet azzal támasztott alá a válaszádom, hogy a főépületükben, illetve bankfiókokban szelektíven gyűjtik a hulladékot, zöld autóflottát tartanak fent, továbbá figyelnek az ökológiai lábnyomukra – 2015-höz képest az egy főre jutó CO₂ kibocsátásukat 59%-kal csökkentették - melyet igyekeznek több fronton tovább mérsékelni, például faültetéssel.

A bank kockázatelemzés szemszögéből nem preferálja például a széntüzelésű erőművek finanszírozását, az aláírt egyezmény értelmében, így ez a hitelbírálati folyamatokba is beépült. Lakossági szinten folyamatban van például az ingatlanok energetikai tanúsítványok gyűjtéséhez szükséges erőforrások beszerzése, ezzel is előkészítve az zöld célú hiteltermékek bevezetését. A hitelintézet évről évre készít Fenntarthatósági Jelentést is, melynek legkésőbbi változatában a 2019-es jelentésben megjelenik kitűzött célként a Fenntartható Fejlődési Célokkal összhangban, az éghajlatváltozás elleni fellépés. A környezeti szempontok mellett, a társadalmi

szempontok nagyobb hangsúlyt kapnak, bár kétségtelen, hogy a felelős banki működéshez a társadalomért, munkavállalókért tett célkitűzések is elengedhetetlenek.

A beszélgetőpartnerem szerint nem valószínűsíthető, hogy lesz egy külön osztály, ahol dedikáltan zöld termékek fejlesztésével fognak foglalkozni, hanem inkább a jelenlegi szervezeti struktúrába fog ez a folyamat integrálódni, de biztosan szükség lesz majd egy szakértői csapatra, akik támogatják majd a zöld szempontok sikeres beágyazódását. Jelenleg egy kolléga lát el koordinációs feladatot a fenntarthatóság stratégiai elképzelések vonatkozásában, illetve a kockázati kérdéseknek az implementációját vagy lokalizációját fogja össze.

6.1.2. Kihívások és lehetőségek

Interjúalanyom szerint jelen pillanatban „A” bank aktív a zöld és fenntartható finanszírozásban, mivel jelentős naperőmű portfólióval rendelkezik, illetve napelem finanszírozási portfóliója van. A bank képviselője kifejtette, hogy üdvözlük azokat a beruházásokat, amik alapvetően a fenntarthatóságot is szolgálják, de dedikáltan zöld vagy fenntarthatósághoz köthető hitelezést egyelőre még nem folytatnak, így az árazásukban sem jelenik meg ennek támogatása. Ennek ellenére a megkérdezett hitelintézet tervezi a jövőben a címkézett zöld hitelezés bevezetését, hiszen a nemzetközi gyakorlatot figyelve jó eszköznek tartják, azonban a jelenlegi korlátok, amivel a kereskedelmi bank szembe találja magát, nem segíti a bevezetés gyorsítását. Rákérdeztem az interjúalanyomnál melyek ezek az akadályozó tényezők, illetve milyen feltételeknek kellene teljesülnie ahhoz, hogy egy zöld lakáscélú hitel bevezetése megtörténhessen.

Válaszadóm szerint a jelenlegi pandémiás helyzet lényegesen háttérbe szorítja ezt a fajta kezdeményezést, hiszen a különböző helyreállítási projektek - amiket a hitelintézet végez - elvonják a szükséges erőforrásokat. Nagyobb hangsúlyt például az MNB által meghirdetett Növekedési Hitelprogram Hajrá-ra, vagy az EXIM programokra helyeznek, amik a járvány okozta gazdasági mélypont kilábalásáról szólnak. A bank képviselője szerint a 2021-es év teljes egészében a gazdaság élénkítésről és helyreállításról szól részükről, ezért ebben az évben nem tudnak a zöld termékek fejlesztésére fókuszálni.

A bank kifejezte álláspontját a zöld hiteltermékekkel kapcsolatban, amely a lakóingatlanok energetikai javulását célozzák. Azt figyelték meg, hogy azok az ügyfelek, akik zöld beruházást valósítanak meg, kockázati szempontból stabilabbnak tekinthetők, éppen ezért ezekre az ügyfelekre jobban fókuszálnak. Azonban az árazásban nem tudják támogatni ezeket a zöld célokat, mivel a bank az adott jövedelmezőségi elvárástól nem áll el. Részükről kellő támogatás nélkül nehezen elképzelhető, hogy például kamatkedvezményben részesítenek egy ügyfelet, amiért napelemet telepít a tetőre. Ismerik a Magyar Nemzeti Bank által bevezetett tőkekövetelmény-

kedvezményt, mely éppen arra ad lehetőséget, hogy az ügyfélnek történő kedvezmény nyújtása mellett az ügyleten elérhető jövedelmi elvárásukat szinten tartsa. Ezt, a megkérdezett kereskedelmi bank is ígéretesnek tartja és már elgondolkodtak az elinduláson a tőkekövetelmény-kedvezménnyel karöltve. Felhívta a figyelmemet azonban a bank, hogy a jegybank által nyújtott kedvezmény, számukra bár pozitív, nagyobb támogatásra lenne szükségük. Ezt azzal indokolta, hogy egy ehhez hasonló új és speciális termék, mint a zöld lakáshitel, komoly erőforrást igényel és jelentős adminisztratív terhet von maga után, melynek a költsége sem elhanyagolható. Komplexitása miatt minden oldalról meg kell állapítani, hogy a források a céloknak megfelelően lettek-e felhasználva és megfelelnek-e az elvárásoknak, ha az MNB támogatását érvényesíteni akarják. Ehhez azonban fejlesztésekre is szükség van, mely további kiadásokat szül.

Egyelőre „A” bank nem érzi, hogy szűkös erőforrásait zöld lakáshitel termékekre tudná fordítani, de hangsúlyozták a szabályozói oldalt, mint például az Európai Unió és a Magyar Nemzeti Bank rendelkezéseinek szerepét, amelyek, ha a zöld irányba fogják még erőteljesebben terelni a pénzpiacot, akkor a folyamat hamar fel is gyorsulhat „A” bank üzleti tevékenységében is.

A bank képviselője azon is elgondolkodott az interjú során, hogy vajon a piac mennyire érett a zöld pénzügyi megoldásokra. Kérdésként fogalmazta meg, hogy a magánszemélyek, akiket finanszíroznak, igénylik-e akár a zöld lakáshitelt, vagyis hajlandóak a kamatkedvezményért cserébe még több plusz papírt gyűjteni az ügyintézés során, hogy dedikáltan zöld terméket kapjanak. Másrészt bizonytalanul állt a helyzethez abban a tekintetben, hogy vajon a meglévő állami támogatások mellett, a zöldcélú lakáshiteleknek lenne- közönsége.

A végső konklúziója interjúalanyomnak az volt, hogy bár a hazai piac az elején tart a zöld finanszírozásban, a sikeres induláshoz a meglévő akadályokat szabályozói segítséggel mindenképpen át kell hidalni.

6.2. „B” bank

A nemzetközi tulajdonú „B” bank a pénzügyi termékek teljes skáláját kínálja lakossági ügyfelei részére, miközben vállalati ügyfeleinek is biztosít különböző finanszírozási formákat.

6.2.1. Környezeti ismérvek

Az interjú során interjúalanyaim úgy nyilatkoztak, hogy bankjuk figyelembe veszi a klímaváltozást, és ezzel együtt a fenntarthatóság is egyre inkább a középpontba terelődik, különösen működésük során.

A magyarországi leánybank magáénak érzi környezettudatosságot nem csak helyi szinten, hanem bankcsoport szinten is. Ezáltal, nem csak a hazai szabályozói oldal zöld ajánlásai kerülnek implementálásra a szervezeten belül, hanem az anyabank is meghatározza ennek keretrendszerét. A bank csoportszinten rendelkezik egy kockázati térképpel, melyre felkerült az általuk azonosított ESG kockázat, amit az éghajlatváltozáshoz és a fenntarthatósághoz kapcsolódó kockázatnak tekintenek. Erre az új kockázati kategóriára az anyabank kialakított egy Economic Sustainability Office-t, mely egy kompetencia központ a szervezeten belül. A központban kerülne sor a környezeti kockázatok azonosítására, melyben a kapcsolattartók révén az anyabank irányelvei alapján helyi szinten kerülnek majd kezelésre és beépítésre a működésbe. A bank jelenleg a folyamat elején tart, mivel keresi a helyi felelősöket, akikkel megkezdődhet a közös munka a Fenntarthatósági központtal. Amennyiben ezek a szerepkörök tisztázódtak, akkor kezdődhet meg helyi szinten az integráció a különböző működési egységekbe (pl.: kockázatkezelés, üzleti tevékenység, hitelbírálat, etc.).

„A” bankhoz hasonlóan „B” bankban sem képzelhető el, hogy külön osztály lesz fenntartva, kifejezetten a dedikált zöld termékek fejlesztésére. A jelenlegi termékfejlesztési osztályon mindössze egy munkavállaló van kijelölve arra, hogy monitorozza a zöld hiteltermékek árazási konstrukcióit a nemzetközi gyakorlat alapján, a munkával töltött idejének 15 %-ban. A későbbiekben azonban elképzelhető, hogy ugyanazon termékfejlesztési osztályon már 3-4 ember fogja munkaidejének nagyobb részét zöld termékekre fordítani.

A megkérdezett bank úgy nyilatkozott, habár nem rendelkezik gyártólétesítménnyel, működésükből adódóan jelentős energiamennyiséget használnak fel, így arra törekszenek, hogy minimalizálják az üzemi működésből eredő káros környezeti hatásokat. A bank környezetvédelmi stratégiájának megfelelően, negyedik éve kizárólag megújuló energiaforrásból származó energiát vásárol a magyarországi ELMŰ-EMÁSZ áramszolgáltatótól, melynek eredetét külső tanúsítás is igazolja. A megvásárolt zöld energia bár a fiókhálózat igényét nem, de teljes egészében fedezi a bank - az egyébként „A” energetikai besorolású, 1500 főt befogadó központi épületének - villamosenergia-igényét. A szelektív hulladékgyűjtésen felül a megkérdezett vállalat igyekszik a papírfelhasználását is csökkenteni és a digitalizáció előnyeit ezzel együtt kihasználni.

6.2.2. Kihívások és lehetőségek

A válaszadóm kifejtette, hogy bankjuk jó iránynak tartja a zöld termékek, különösen a zöld-célú lakáshitelek vagy a zöld lakáscélú jelzálogkölcsonök kínálatát.

Ennek ellenére úgy véli, hogy hazánkban a körülmények miatt az ilyen típusú ügyletek pénzügyi megtérülése továbbra is kérdőjeles. A múltban, a megkérdezett hitelintézetnek volt már próbálkozása zöld lakáshitel bevezetésére, azonban a termék akkor még túl bonyolultnak bizonyult mind a banknak, mind az ügyfélnek. Hozzáadott értéke viszont állítása szerint nem volt. A jelenlegi helyzetet sem tartja megfelelőnek egy újabb kísérletre, melyet több tényezők keresztül támasztott alá. Mind közül szerint leginkább hátráltató tényező a zöld lakáshitelek bevezetésének az állami támogatások torzító hatása. A kormány népesség, illetve családpolitikája révén ugyanis megnövekedtek az utóbbi évek támogatásai, melyek zöme a családalapítást és egyben az otthonteremtést vagy otthonfelújítást célozzák. Például a Babaváró hitel, a Családi Otthonteremtési Kedvezmények (CSOK) és az Otthonfelújítási támogatás, olyan mértékű kedvezményt és/vagy vissza nem térítendő támogatásokat nyújtanak melyek az interjúalanyom szavaival élve: „elkannibalizálják a levegőt” a zöld hitelektől. A bank képviselője úgy vélekedik, hogy rengeteg családtámogatási program van jelenleg hatályban, azonban egyikben sincsen megfogalmazva a zöld jellegű kezdeményezés, így a felvett támogatások nagyrészt valószínűleg nem a környezeti célok fognak érvényesülni. Megjegyezte, hogy versenyezni egy átlamilag kamattámogatott lakáshitellel nem tud egy dedikáltan zöld lakáshitel, hiszen arányai-ban az állami támogatások jóval nagyobb ösztönzőt jelentenek. Interjúalanyaim elismerték, hogy valóban vannak olyan kihívások, amit a versenypiac magától nem tud vagy nem hatékonyan tud megoldani a közgazdaságtan játékelméleti példáiból is kiindulva. Tehát az állami beavatkozás fontosnak bizonyul ebben a kérdéskörben is. Mivel a jelenlegi állami ösztönzők keresletet indukálnak, így a megkérdezett bank is foglalkozik annak lebonyolításával, mint pénzpiaci közvetítő, hiszen az ő ügyfélkörük is bővízhet ezáltal. Mégis úgy látják a megkérdezett banki képviselők, hogy túlzott a jelenléte a hazai állami támogatásoknak, mellyel lényegesen torzítják a piacot. Véleményük szerint ebben a „zajban”, nagyon nehézkes a zöld dimenziót piaci alapon bevezetni.

A megkérdezett bank kiemelte, hogy folyamatosan vizsgálják és figyelik a lehetőséget, hogy a megfelelő pillanatban termékfejlesztési lépéseket tudjanak tenni. Elmondásuk szerint a zöld hiteltermékek versenyképesek, de egyelőre nem itthon.

Mellette úgy érzékelik, hogy versenytársaik sem készültek még fel eléggé, ráadásul a koronavírusjárvány okozta gazdasági válság ellen tett csillapító intézkedések, mint a hitelfizetési moratórium is, elvonják a rendelkezésre álló erőforrások egy jelentős részét. A zöld hitelek azonban szintén erőforrásigényesek, ugyanakkor költségesek is, különösen a kezdetekben. A szükséges jelentéstételi rendszerek, amelyek kezelik az épületenergetikai tanúsítványok, illetve

a plusz számlák rendezését, valamint a visszamérési lehetőségét annak, hogy a folyósított hitel összegét valóban zöld célokra használták fel, még korántsem állnak rendelkezésre.

További kérdőjel, hogy az addicionális költségek, mint a már említett energetikai tanúsítvány kinek az oldalán jelenik majd meg, a hitelfelvevőnek vagy a hitelezőnek jelent további kiadást. A felsorolt okok miatt a megkérdezett képviselők egyetértve vélekedtek arról, hogy üzleti oldalról nem gyarapodna a jövedelmük, ha a termék bevezetése mellett döntenének. Ezt követően rákérdeztem arra, hogy ismerik-e a Magyar Nemzeti Bank által meghirdetett lakossági tőkekövetelmény-kedvezményt. A belső tőke megfelelés osztály vezetője mosolyogva reagált, mely szerint ismerik a kedvezményt és értékeli a jegybank kezdeményezéseit, fontosnak is tartják. Továbbá azt is megemlítette, hogy a kedvezménnyel valószínűleg növekedne a jövedelmezőségük is, ami ösztönző lehet rájuk nézve és nem tartják kizártnak, hogy elindulnak vele. Amiben továbbra is bizonytalanok voltak, az a kereslet megléte, mely nem biztosított a már sokat említett állami ösztönzők jelenléte miatt.

Amire még felhívták a figyelmemet, hogy a bank portfóliója alapján a kihelyezett lakáshitelek, illetve a lakáscélú jelzálogkölcsönök több mint kétharmada használt lakásvásárlást bonyolít le. Jóval kevesebb hitelt folyósítanak építkezésre, vagy új lakásvásárlásra, amelyekbe a zöld célt integrálni lehetne. További fontos megállapításuk a felújításokkal kapcsolatban, hogy azok zöme Lakástakarékpénztári megtakarításból valósul meg, ráadásul a megtakarítások kevésbé szignifikáns részét fordítják energiahatékonysági korszerűsítésre. Azt a következtetést vonták le, hogy jelenleg nem érzik a keresletet a zöldcélú lakáshitelekre.

Konklúzióként azt nyilatkozták, hogy a zöld hitelekben, egy letisztult piacon, egységes szabályozói rendszer kialakításával látnak fantáziát. „B” bank ugyanis kockázati és fedezeti szempontból értékesebbnek találja azokat az ügyfeleket, akik a zöld szempontokat érvényesítik, például egy lakóingatlan építése kapcsán, valamint versenyképesnek is ítélték a terméket a nemzetközi gyakorlat alapján. Hazai viszonylatban a tisztán piaci környezet mellett szükségesnek tartják az előzőekben felsorolt kezdeti akadályok leküzdését, melyhez (további) szabályozói ösztönzőt várnak.

Végül pedig a lakossági üzletág termékfejlesztés osztályvezetője fejezte ki javaslatát összefoglalóan a környezetvédelemre és az éghajlatváltozás kezelésére való tekintettel, mely szerint a jelenlegi állami támogatások a zöld irányvonalat nem viszik előrebb, bár véleménye szerint a népeséspolitikára ettől függetlenül jól hathat hosszútávon. Éppen ezért nem gondolná, hogy minden támogatást meg kellene szüntetni, de kíváncsabbnak tartaná, ha a családi támogatásokba integrálni lehetne a környezeti célokat, például nagyobb támogatást nyújtva annak,

aki fenntartható vagy zöld jellegű beruházást tervez a lakásfelújítása, építése vagy vásárlása során.

6.3. Lakossági fókuszcsoportos interjú

A csoportos interjún 8 háztartás, azaz 11 fő vett részt, melyet online keretek között tartottam meg. A közel kétórás beszélgetésen 3 fő témát boncolgattunk: a résztvevők környezettudatosságáról, a lakóingatlanjuk energetikai jellemzőiről és a vásárlás, illetve az építkezés finanszírozási megoldásairól folytattak eszmecserét, melynek legfontosabb eredményeit a következő alfejezetek mutatnak be.

6.3.1. A háztartások környezettudatossága

A beszélgetés elindításaként arra kértem a beszélgető partnereimet, hogy mondják el mennyire érzik magukat környezettudatosnak, majd példával támasszák alá, mit tesznek a környezetért.

A legtöbb résztvevő úgy érzi, hogy a mindennapi életébe akarva akaratlanul is beszivárogtak már a környezetvédelmi kérdések. Leginkább az újságban, az esti televíziós híradásban, plakátokon vagy az internetes portálokon találkoznak olyan témákkal, melyek a környezet fontosságáról és az éghajlatváltozás tényéről számolnak be. Az interjúalanyaim többsége éppen ezért úgy érzi, hogy ezek a hírek hatással is vannak rájuk, ezért fontosnak is tartják, hogy egyéni szinten a lehetőségeikhez mérten odafigyeljenek a környezetükre. Két háztartás kivételével mindenki szelektíven gyűjti a hulladékát és több háztartásban is végeznek komposztálást. Ezenfelül a résztvevők közül egy háztartás időnként csomagolásmentes boltokban egyaránt vásárol, többen saját szatyrokkal indulnak bevásárolni egy-egy nagyobb áruházba. Egy háztartás kiemelte, hogy ők szeretnének még környezettudatosabban élni, azonban lakóhelyükön nem érhetők el azok a lehetőségek, amik például a fővárosban adóttak, így például csomagolásmentes boltba nincs lehetőségük eljutni. Egy másik résztvevő azzal érvelt, hogy keveset tud arról, hogyan kell környezettudatosan élni. Gyerekkorában ugyanis egyáltalán nem volt lehetősége a hulladékot szelektíven gyűjteni, így ő egy tanulási folyamatban érzi magát jelenleg és több információra lenne szüksége ahhoz, hogy hatékonyan tudjon a környezetért tenni.

Többen is egyetértettek az egyik háztartás nézőpontjával miszerint „ami nem okoz nagy kényelmetlenséget azt meg tesszük”. A felsorolt legalapvetőbb intézkedéseket a résztvevők többsége tehát megteszi, ennél tovább azonban nem mennek, illetve ezen felül már nem a környezettudatosság hanem gazdasági okok hajtják őket előre. Két háztartás rögtön fel is hívta a figyelmet arra, hogy például egy hőszivattyú környezeti hatása pozitívabb, mint egy gázkazáné,

az építkezéseik során azonban nem volt szempont a kiválasztott technológia környezetre gyakorolt hatása, sokkal fontosabb tényezőnek bizonyult, hogy az adott berendezés hosszú távon mennyire gazdaságos. Úgy ítélt meg, hogy a résztvevők mindegyike tisztában van a hazai épületenergetikai jogszabályozással, így erős szempontnak bizonyult a jogi megfelelés is, hiszen azokra a háztartásokra, akiknél jelenleg is építkezés zajlik, szigorú energiahatékonysági előírások vonatkoznak. Az éghajlat-, illetve környezetvédelmi szempontok a résztvevők körében nem élveztek meghatározó döntési pontot, sokkal inkább érezték úgy az érintettek, hogy az elérhető megtakarítások és jogi megfelelés mellett plusz hozadék az, hogy a beszerelt technológia még környezetbarát is. Utóbbi állítással mindenki egyetértett, de többen hozzátették, hogy minden pénz kérdése, így véleményük szerint az anyagiak eleve meghatározzák ki mennyire tud a környezetért tenni. Egyetértés mutatkozott abban, hogy „ha egy biotermék vagy egy hazai termék jóval drágább, mint amit repülővel, hajóval az óceánon túlról szállítanak Magyarországra”, anyagi okok miatt a környezeti szempontok biztosan hátrébb kerülnek.

Interjúalanyaim tehát úgy gondolják, hogy a környezetbarát életmód jócskán megnövelheti a kiadásait például bizonyos termék vásárlása esetén, azonban egy részük tisztában van vele, hogy az energiafelhasználásukat kiszolgáló környezetbarát technológiák hosszú távon jelentős megtakarításhoz juttatja a háztartást, bár a döntések mögött nem a környezeti szempontok húzódnak, hanem a gazdasági megtérülés. Éppen ezért két háztartás kivételével a környezettudatossága a csoportnak tehát leginkább a szelektív hulladékgyűjtésben és a kevesebb nylon zacskó használatában nyilvánul meg.

6.3.2. Épületenergetikai jellemzők

A fókuszcsoportos interjú egyik fontos témaköre volt az energiahatékonyság, így a beszélgetés folytatódott a háztartások épületenergetikai attitűdjeivel.

Az eszmecsere során fényt derült arra, hogy jelenleg a többség gázkazánnal fűti otthonát, még további két résztvevő kondenzációs kazánnal rendelkezik, míg egy háztartásnál található meg a (levegő-vizes) hőszivattyú. Ebből az építkezők mindegyike (három család) kivétel nélkül új építésű házában már hőszivattyúval fog fűteni. A lakást vagy házat vásárlók pedig a jövőben is gázkazánnal tervezik a meleget előállítani.

Az áramellátást tekintve jelen állapotban egy résztvevő sem telepített napelemet az ingatlanja tetejére. A megkérdezettek fele azonban tervez a következő egy-két évben napelemes beruházást, ebből egy interjúalanyuk már egy napelem telepítéséről szóló adás-vételi szerződés is a kezében van. A csoport másik fele azonban elhatárolódik a kérdéstől, melynek legfőbb oka anyagi eredetű, de mellette egy háztartás életkorukra hivatkozva ítélték meg, hogy nem biztosak

a megtérülésben, továbbá több hitelfelvétel van már mögöttük, így önerő híján nem szeretnének többször eladósodni.

A családokat alapvetően jellemzi még, hogy lakó-, vagy épülő ingatlanjuk hőszigetelt belül, míg a többségnek kívül is, valamint több rétegű nyílás-zárókkal rendelkeznek, mellette sokan kifejezetten az energiatakarékosságot szem előtt tartva LED égőkkel és energiahatékony besorolású háztartási gépekkel, berendezésekkel bír. A csoportban két résztvevő nyilatkozta a felsoroltakon felül, hogy hővisszanyerő szellőztetőrendszert alakít ki a közel jövőben, további egy háztartásban okos bojler is megtalálható, mely takarékos vízfogyasztást tesz lehetővé.

Interjúalanyaim egyöntetűen azt is megállapították, hogy új ingatlan építésnél könnyebb kialakítani például egy hőszivattyús vagy akár egy napelemes rendszert, mivel a házat vásárló résztvevők esetében használt lakóingatlanról szóló tranzakciókról beszélhetünk. Közös véleményük az volt, hogy egy mélyfelújítás anyagilag igen megterhelő lenne számukra és bár részletes kalkulációkat nem folytattak, még is úgy érzik, hogy nem térülne meg a beruházásuk az addicionális költségek miatt. Azok a háztartások, ahol még építési munkálatok zajlanak, ott a megtérülési kérdéseknél, égetőbb szempont a jogszabályi megfelelés, melyről nem csak az utóbbi fejezetben tettem említést, hanem az irodalmi áttekintés során is részleteztem. Az ő esetükben az előre tervezésben minimum megjelentek a megkövetelt energiahatékonsági szempontok, de egyébként is komfortosnak tartják a megújuló technológiákat.

Az energiahatékonsági tényezőket figyelembevéve elmondható, hogy a fókuszcsoportban markánsan megjelenik az új építésű és a használt ingatlanok tulajdonosai között húzódozó motivációs különbségek. Míg az új építésű házakban könnyebben érvényesíthetők az energetikai hatások, ugyanez a helyzet a használt ingatlanok esetében már árnyaltabb. Az energetikai korszerűsítés korlátjai ezért lehet anyagi eredetű, leginkább a használt ingatlanok esetében, de az új építésű házukba frissen beköltözött háztartás az életkort tekintette akadályozó tényezőnek.

6.3.3. Finanszírozási kérdések

A beszélgetés legfontosabb érinteni kívánt tárgyköre a háztartások finanszírozási attitűdjei, így a résztvevők arról számoltak be, hogy milyen forrásokat vontak be a ház vásárlás, a felújítás vagy az építkezés vonatkozásában.

A beszámolójuk alapján elmondható, hogy a beruházások finanszírozása során erősen domináltak az állami támogatások. Ez azt jelenti, hogy a háztartások – két család híján – forrás összetételét tekintve mindenkinél megjelenik egy vagy akár több állami ösztönző is. Az állami támogatások, piaci alapú eszközök és a saját forrás többféle kombinációjáról számoltak be a résztvevők.

Volt olyan család, ahol az önerőt a Lakástakarék pénztári megtakarítás adta, melyhez igényeltek Családi Otthontermelési Kedvezményt és a maradék részt piaci hitellel egészítették ki, ezt később Babaváró hitelre váltották fel. Egy másik háztartás esetében az önerő és a piaci hitel mellett csak egyhatod részben jelent meg állami támogatás. Bár voltak olyan résztvevők is, ahol egyáltalán nem kellett állami kedvezményt igénybe venni, jellemzően a megfelelő önerő megléte miatt, ami alapvetően egy korábbi ingatlaneladásból származott. Emellett még egy interjúalanyom egyes támogatások túlzott adminisztrációja miatt inkább a piaci kamatozású hitelfelvétel mellett döntött.

A külső források igénybevételének folyamatáról vegyesen értekezett a csoport. Az állami támogatásokkal kapcsolatban az volt a meglátás, hogy a kedvezmények ügyintézése viszonylag egyszerű és a visszanem térítendő támogatás kézhezvétele is viszonylag gyors. A CSOK kapcsán merült fel egyedül, hogy nagyobb adminisztrációt igényel, de gyors ügyintézással itt sem volt számottevő probléma. A piac alapú kölcsönök esetében hiteltípustól függően eltérőek voltak a vélemények. Az építési hitelek, melyek jellegükből kifolyólag komplex terméknek minősülnek jelentős adminisztrációval járnak és maga a hitel ügyintézéséről is negatívan vélekedett két háztartás. A jelzálog alapú kölcsönökről és lakáshitelekről pozitívabban gondolkodtak a résztvevők. Saját tapasztalatuk alapján nem találták nehézkesnek a hitelügyintézés folyamatát, a kölcsön folyósításnak időpontja azonban változó volt. Míg az egyik családnak 3 hétig kellett várnia, úgy másnak két hónapig.

Végül pedig arról kérdeztem a csoportot, hogy hallottak-e már olyan piaci alapú lakáshitel termékekről, melyet a kereskedelmi bank kedvezményes kamattal kínál, amennyiben a folyósított kölcsönt zöld célokra, jellemzően energetikai korszerűsítésre fordítja. A megkérdezettek közül senki nem hallott még ilyen pénzügyi eszközről, de érdeklődésüket felkeltettem kíváncsi tekintetük alapján.

A következő kérdés pedig arra irányult, hogy ha nyitottak a zöldcélú termék iránt, mekkora kamatkedvezmény mellett vennék igénybe. Három háztartás egymással egyetértve jelezte, hogy őket mindenképp érdekelné egy kedvezményes zöld hitel, mivel úgy érzik a támogatások mellé szükség van további kölcsön igénybevételére. A résztvevők eszerint, ha ugyanannyi papírmunkával járna, mind a lakáshitel, mind pedig a zöld lakáshitel ügyintézése, akkor 0,5-1 % kedvezménnyel biztosan a zöld piaci eszközt választanák. Mind a három háztartás esetében építkezés zajlik és tervezik a napelemes rendszer és/vagy a hőszivattyú kiépítését. Amennyiben viszont az utóbbi termék jóval több adminisztrációval jár, úgy biztosan több kedvezményt várnának el cserébe, ennek pontos mértékét nem határozták meg.

Egy másik résztvevő alapvetően nagyon jó konstrukciónak tekinti a felvázolt megoldást, viszont úgy vélte ameddig az állami támogatások mellé kamattámogatott hitelek 0%-on, illetve 3%-on érhetők el, addig nem biztos, hogy a kínálat keresletre talál. Ő ezért úgy szólalt fel, hogyha lenne, most biztosan nem venne fel zöld lakáshitelt, azonban, ha lejárnak a napjainkban futó támogatások és nem lép a helyükbe hasonló, akkor véleménye szerint nagyobb létjogosultsága lenne ezeknek a termékeknek. A háztartások több mint a fele egyetértett ezzel az állásponttal.

Végül pedig a házat vásárlók többsége azért nem venne fel zöldcélú hitelt, mivel a mélyfelújításból adódó magasabb költségek mellett, egyelőre nem döntöttek el, hogy további beruházásba vágjanak-e, avagy sem.

6.4. A kutatási eredmények összefoglalása

Az interjúk és a fókuszcsoportos interjú során elhangzottak jól alátámasztották elméleti kutatásom, sőt egy specifikus helyzetképet adott a magyar zöld hitelek piacáról. Megvizsgálva a hazai kínálati és keresleti szempontokat, az empirikus kutatás folyamán az alábbi következtetések vonhatók le.

Magyarországon a lakossági zöld hitelpiac az előkészítési fázisában állhat, melyet az internetes kutatásom után a megkérdezett banki képviselők is megerősítettek. Interjúalanyaim ugyanis arról számoltak be, hogy egyelőre a szükséges infrastruktúra sem áll rendelkezésre, mely a zöld hitelekhez köthető addicionális adminisztrációt kezelni tudná. Bár a megkérdezettek mindegyike arról számolt be, hogy a zöld lakáshitel, mint pénzügyi termék jó üzleti lehetőséget kínál, a hazai piac még nem áll készen a termék bevezetésére.

A zöld lakáshitel, mint innovatív pénzügyi termék a pozitív reputációs hozadéka mellett egy stabilabb és értékesebb ügyfélportfóliót biztosítana a hitelintézetek számára, hiszen a zöld beruházások révén, amelyek által javítható az ingatlan energetikai besorolása, nem csak a lakás vagy a ház értékét növeli meg, hanem megtakarításhoz is juttatja annak tulajdonosát, ami jobb fizetőképességet eredményez. Nem is meglepő, hogy a kereskedelmi bankok pozitívan értékelik a termék hatásait, azonban a bevétel szempontjából kétségesnek tartják a zöld lakáshitelek sikerességét a hazai piacon.

Az interjúk rávilágítottak arra, hogy a probléma forrását az állami támogatások mértékében kell keresni. Az állam ugyanis a népességpolitikára építve több család és otthonteremtési programmal rendelkezik, mely támogatások széles társadalmi réteget érintenek. Az ösztönzők alkalmasak többek között ingatlan vásárlásra, felújításra, de építésre is, bár meg kell jegyezni,

hogy nincsenek bennük megfelelően integrálva a környezeti célkitűzések. A kormányzati programoknak tehát részei az energiahatékonysági beruházások, illetve a megújuló energiafelhasználás növelésével kapcsolatos projektek, azonban nem garantált, hogy az igényelt támogatások az említett beruházásokat finanszírozzák. A zöld lakáshitelre nézve mégis meghatározó konkurenciát jelentenek a hazai támogatások, melyekkel szemben szinte lehetetlen piaci alapon felvenni a versenyt. Bizonyos feltételek megléte mellett, a háztartások - támogatástól függően - 3%-os vagy akár 0%-os kamat mellett jutnak külső forráshoz, mellyel lényegében a pénzpiaci szereplők zöld célú hitellel a jövedelmezőség kárára tudnának csak versenyezni, ami ellentmond a közgazdaságtan racionalitásának.

Tovább csökkentik a bevételi oldalt a kezdeti kiadások, mint a megfelelő informatikai háttér kialakításhoz és a plusz erőforrás bevonásához szükséges tőke. Nehezíti a helyzetet, hogy meglévő kapacitások jelentős részét is a pandémia nyomán kialakult gazdasági válság kezelésére fordítanak és az állami támogatások közvetítésére.

A kereslet megléte a fentiekből kifolyólag is kérdéses. A megkérdezett banki képviselők szerint a lakás- vagy házvásárlás esetén dominálnak az állami támogatások, míg a lakásfelújításokkal kapcsolatban, a lakástakarékpénztári megtakarítások kerülnek előtérbe. A megkérdezett banki képviselők az építkező családok esetében látnak egy rést, ahol akár jelenleg is érvényesülhetne a zöld lakáshitel. Utóbbi állítást megerősítették a fókuszcsoporthoz tartozó résztvevő építkező háztartások.

A megkérdezett háztartások háromnegyede rendelkezik egy vagy több lakáscélra fordítható állami támogatással. Jellemzően a lakást vásárlók és felújítók támaszkodtak nagyobb arányban az állami ösztönzőkre, és csak csekély mértékben vagy egyáltalán nem a piaci alapú hitellel.

A jelenleg is építkező családok azonban az állami támogatások mellett nagyobb arányban kiegészítő piaci alapú lakáshitelt is felvettek, hogy fedezni tudják a kiadásait. Ez a csoport nyitott volt a zöld lakáshitelre, amennyiben minimum 1% fölötti kamatkedvezményben részesülne. Az építkező háztartások ugyanis tervezik, hogy lakóingatlanjuk minél energiahatékonyabb legyen és kivétel nélkül támaszkodnak a megújuló energiaforrásokra energiaellátásuk fedezése végett. Ennek oka azonban nem a környezettudatosság, hanem a gazdaságosságon és a jogi megfelelőségen nyugszik. Az ő esetükben jogszabály írja elő 2021 július 1-től a közel nulla energiaigényt az épülő ingatlanjukra.

Bár dolgozatomnak nem fő témája a háztartások környezettudatosságának vizsgálata, érdekes volt hallgatni, hogy a családok a környezetbarát életmódot a szelektív hulladékgyűjtéssel és a kevesebb műanyagzacskó használatával kötötték össze, melyek alapján magukat is

környezettudatos fogyasztók közé sorolták. Csutora Mária (2010) kutatásában is rávilágít arra, hogy a magukat zöldnek ítélt fogyasztók ökológiai lábnyoma nem minden esetben lesz kisebb azoknál, akik nem tartják magukat környezettudatosnak. Az állítás azzal is magyarázható, hogy hatásosabb cselekvés az épületenergetikai javítás vagy a megújuló energia használata, mint a szelektív hulladékgyűjtés, azonban az előbbi lehetőségek egy bizonyos jövedelmi szinthez is kötöttek és nem mindenki számára ismertek, ezek az egyéni cselekvés korlátai is lehetnek (Csutora, 2010).

A magukat a fentiek szerint környezettudatosnak tartó házat vásárlóknál és felújítóknál mérült fel többségében, hogy anyagi megfontolásból a szükséges könnyű felújításokat még elvégzik, mint a hőszigetelést, nyílászáró cserét, melyhez a meglévő állami támogatások megfelelő forrást biztosítanak, de további mélyfelújításba most biztosan nem vágnak bele. A használt lakásfelújítók és vásárlók csoportja nem is nyitott a zöldcélú lakáshitelekre, hiszen a meglévő támogatások igénylése nem, vagy nem túl bonyolult, hiszen a vissza nem térítendő támogatást együtt kínálják az államilag kamattámogatott kölcsönökkel vagy egyben kezelik azokat. Ezen felül pedig a szükségesnél jobban nem is szeretnének eladósodni. Az esetükben végezhető átfogó energiahatékonysági korszerűsítés, melyhez mélyfelújításra lenne szükség, sokkal költségesebb és nem várt kiadásokkal járhat, szemben az új lakást építőkkal.

A zöld lakáshitelek, bár értékteremtő tulajdonsággal rendelkeznek, a hazai piacon egyelőre még nem tudtak megjelenni, melynek egymásra ható okai a jelenlegi járványhelyzet, a megfelelő működési és informatikai háttér, a magas szintű, környezetvédelmi szempontokat nem tartalmazó állami támogatások, ebből kifolyólag a kereslet hiánya, melyek együttesen nem biztosítják a bankok elvárt jövedelmezőségi szintjét.

Levonva a kutatás legfontosabb következtetéseit a következőket javaslom:

Ahhoz, hogy Magyarországon legyen létjogosultsága a vizsgált zöld pénzügyi instrumentumnak, szükség van mindenekelőtt szabályozói lépésekre, melyek megteremtik és megszilárdítják a hátterét a zöld termékek piacának. Amíg a termék piacéretté nem válik, addig szükség van szabályozói támaszra, mely ösztönzi a kereskedelmi bankok zöld hiteltermék-fejlesztését. Bár a Magyar Nemzeti Bank által kínált lakossági zöld tőkekövetelmény-kedvezmény éppen ezt kívánja előmozdítani, a megkérdezett bankok ennél nagyobb segítséget várnak a bemutatott korlátok miatt.

Dolgozatom további fontos megállapítása, hogy a háztartások nem elég informáltak, hiszen nem ismerik a zöld pénzügyi termékeket. Ennek két oka lehet: vagy nem tájékozódnak az aktuális pénzügyi hírekről, vagy nincsen elég médiamegjelenés az új, zöldcélú termékekről.

Mindenesetre fontos a lakosság megfelelő informálása, ha az a cél, hogy a környezetbarát pénzügyi termék fogyasztókra találjon.

A saját kutatás alapján úgy találtam, hogy a házat építők esetében a jogszabályi követelmények miatt is releváns célpontot jelenthetnek az említett háztartások a zöld hitelek esetében. Nem túl egyértelmű a helyzet az ingatlant vásárlók és/vagy felújítók körében, akik a fókusz-csoportos interjú alapján jobban húznak az állami támogatások felé. Ebben az esetben nem biztos, hogy a zöld lakáshitel jelenti a megoldást a fogyasztók számára.

Visszacsatolva az állami támogatások felhasználási céljaira, egyértelműen látszik, hogy a támogatást igénybe vevők egy bizonyos köre nincsen ösztönözve arra, hogy az otthonteremtési szándékukat fenntartható módon valósítsák meg. Nyilvánvalón ez nem is elvárt, hiszen a támogatások elsődleges célja a családteremtés, mely hosszútávon akár jól hathat a demográfiai mutatókra. Ahhoz viszont, hogy a környezeti szempontok is érvényesülhessenek például a minimum „BB” energia besorolású lakásvásárlás vagy pedig a mélyfelújítással járó jelentős energiahatékonyság növelés révén, érdemes lenne az állami támogatások egy részét célzottabbá tenni, mellyel az állam egyben a környezeti céljainak is eleget tehetne. A javaslat egy lehetséges alternatívája például nagyobb támogatás nyújtása azoknak a családoknak, akik el szeretnék érni ingatlanjuk közel nulla energiaigényét, hiszen végső soron – a zöld hiteleken keresztül is – a cél: a tőke hatékony elosztásával a lakóállomány energetikai korszerűsítése, mely hozzájárul az éghajlatváltozás mérsékléséhez.

Végső soron úgy tűnik, hogy rövid távon nem látható még a realitása a lakossági zöld pénzügyi termékek bevezetésének. A megkérdezett banki szakértők mindegyike mégis figyel, készül, sőt számít rá, hogy idővel ez az új és zöld irány fog erősödni. A megfelelő pillanat talán akkor jöhet el, ha jelenlegi támogatások kifutnak, megszűnik a járványhelyzet, rendeződik a gazdaság és nagyobb fókusz helyeződik a környezetvédelemre és az éghajlatváltozás megelőzésére mind szabályozói oldalról, mind állami oldalról.

ÖSSZEGZÉS

Szakedolgozatomban ismertettem a választott témám történeti hátterét, az éghajlatváltozás jelenségét, mérséklésének egyik alternatív eszközét, és annak finanszírozási megoldását, a zöld lakáshitelt.

Meghatároztam miért kell kiemelten foglalkozni a klímaváltozás kezelésével, illetve mely területeken érdemes változtatásokat eszközölni a hatékony fellépés érdekében. Folytatva a kutatómunkát, lépcsőzetesen bemutattam, hogy a pénzügyi rendszernek mekkora szerepe és milyen felelőssége van az éghajlatváltozás elleni küzdelem hozzájárulásában. Részleteztem, hogy a pénzpiaci szereplőknek milyen zöld pénzügyi eszközei érhetők el és azok mekkora méretet öltöttek eddig globális szinten. Mivel a zöld termékek palettája viszonylag széleskörű, ezért azt leszűkítve dolgozatomat tovább a zöld lakáshitelek területére összpontosítottam. A pénzügyi rendszer és a klímaváltozás kapcsolatát vizsgálva megállapítottam, hogy az egyik lehetséges terület az antropogén kibocsátás csökkentésére a lakásállomány energetikai korszerűsítése, mely Európai Unió és hazai szinten is elavultnak tekinthető.

Ennek finanszírozására felvázoltam, hogy a hitelintézeti szereplők kedvezményes kamatozású zöld lakáshitel folyósításával képesek lehetnek a rendelkezésükre álló tőkét a megjelölt beruházások felé terelni, mellyel közvetetten segítik a környezeti célkitűzéseket. A zöld lakáshitel újszerűsége ellenére az elmúlt évek ugrásszerű növekedését lehetett megfigyelni, mellyel arra következtettem, hogy a környezeti javakat szolgáló termék egy kiaknázatlan üzleti lehetőséget jelent a kereskedelmi bankok számára. A termék alkalmazhatóságának jobb megértése szempontjából megvizsgáltam, melyek a zöld lakáshitel bevezetésének a legfontosabb pozitív és negatív ismérvei, ugyanezt a fogyasztók szemszögéből is feltártam, hogy részletesebb képet kapjak a termék megítéléséről.

Azt is fontosnak tartottam feltérképezni, hogy az Európai Unió mely tagországaiban érhetőek el a zöld lakáscélú kölcsönök. Ezzel párhuzamosan felmértem a hazai lakásállomány helyzetét, a zöld finanszírozási lehetőségeket, mely alapján azt állapítottam meg, hogy Magyarországon a zöld hitelek térnyerése lassabb a vártnál. Megállapításaimat főképp szekunder forrásokból merítettem, éppen ezért, hogy igazoljam munkámat, kvalitatív kutatást is végeztem. Az empirikus kutatómunkám során teljes képet szerettem volna kapni a hazai lehetőségekről és kihívásokról a zöld lakáshitel kapcsán. Ehhez két kereskedelmi bank több képviselőjével folytattam interjút, és 8 lakóingatlant építő, vásárló vagy felújító háztartással fókuszcsoportos interjút is lebonyolítottam. A beszélgetések során visszaköszöntek az elméleti részben feltárt zöld

lakáshitel befolyásoló tényezői, azonban ennél részletesebb és egyben sajátos helyzetet sikerült megismernem, mellyel dolgozatom mélyebb megvilágításba került.

Végezetül pedig, a zöld lakáshitelezés gyakorlati alkalmazhatósága nemzetközi példák alapján elterjedni látszik, míg Magyarországon a környezetbarát termék éppen, hogy elvetette magát. Ahhoz, hogy a termék virágzásnak induljon, szükség van mindenekelőtt egy letisztult, véglegesített szabályozási keretrendszerre. Mivel a termék a környezetre jótékony hatást fejt ki közvetetten, ezért támogatni kell a zöldcélú kezdeményezést akár állami, akár szabályozói ösztönzővel a megfelelő mértékben, amíg a termék maga piacéretté nem válik és meg nem találja a maga szegmensét mind a hazai, mind pedig a nemzetközi térben. Éppen ezért, javasolt lenne egy későbbi kutatómunka során megvizsgálni, hogy milyen klímacélokat támogató pénzügyi megoldásokat lehetne eszközölni a pénzügyi szektor és az állam közös kooperációja révén.

IRODALOMJEGYZÉK

ACPR (2019): Analyses et synthèses - Climate Change: which risk for banks and insurers. Autorité de contrôle prudentiel et de résolution, Banque de France, Paris https://acpr.banque-france.fr/sites/default/files/medias/documents/as_cover_note_en.pdf Letöltés dátuma: 2021.01.02.

Arregui, N., Chen, R., Ebeke, Ch. H., Frie, J-M., Macia, D. G., Iakova, D., Jobst, A., Rabier, L., Roaf, J., Shabunina, A., Weber, S. (2020): Sectoral Policies for Climate Change Mitigation in the EU, International Monetary Fund – IMF, European Department, <https://www.imf.org/en/Publications/Departmental-Papers-Policy-Papers/Issues/2020/09/16/Sectoral-Policies-for-Climate-Change-Mitigation-in-the-EU-49640> Letöltés dátuma: 2021.01.28.

Bank for International Settlements (2019): RBC – Risk-based capital requirements, Basel Committee on Banking Supervision https://www.bis.org/basel_framework/standard/RBC.htm Letöltés dátuma: 2021.01.28.

Bank of England (2018): Transition in thinking: The impact of climate change on the UK banking sector. London <https://www.bankofengland.co.uk/-/media/boe/files/prudential-regulation/report/transition-in-thinking-the-impact-of-climate-change-on-the-uk-banking-sector.pdf?la=en&hash=A0C99529978C94AC8E1C6B4CE1EECD8C05CBF40D> Letöltés dátuma: 2021.01.02.

Bank of Scotland (2020): Mortgages – Halifax Green Living Reward <https://www.bankofscotland.co.uk/mortgages.html> Letöltés dátuma: 2021.01.10.

Billio, M., Costola, M., Hristova, I., Pelizzon, L., Riedel, M. (2020): Final report on correlation analysis between energy efficiency and risk, Energy Efficiency Data Protocol and Portal https://eemap.energyefficientmortgages.eu/wp-content/uploads/EeDaPP_D57_27Aug20.pdf Letöltés dátuma: 2021.01.17.

Bloomberg (2021) Global sustainable debt issuance In: Bullard, N., (eds.) Sustainable Debt Market Is All Grown Up <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-01-14/the-sustainable-debt-market-is-all-grown-up?sref=dG8pOO98> Letöltés dátuma: 2021.01.27.

BNP Paribas (2021): Énergibio loans https://mabanque.bnpparibas/fr/emprunter/credits-consommation/prest-energiebio/?perf_origine=ppi00285 Letöltés dátuma: 2021.01.10.

Borncamp, S., (2017): Green Homes & Mortgages – A toolkit for residential investors and developers, Romania Green Building Council

https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/borncamp_supporting_info_rogbc_green_homes_green_mortgage_toolkit.pdf Letöltés dátuma: 2021.01.17.

Berensmann, K., Lindenberg, N. (2016): Green Finance: Actors, Challenges and Policy Recommendations, Deutsches Institut für Entwicklungspolitik Briefing Paper 23/2016 <https://ssrn.com/abstract=2881922> Letöltés dátuma: 2021.01.27.

Buchner, B., Clark, A., Falconer A., Macquarie, R., Meattle Ch., Tolentino, R., Wetherbee, C. (2019): Global Landscape of Climate Finance 2019, Climate Policy Initiative 2019. <https://www.climatepolicyinitiative.org/wp-content/uploads/2019/11/2019-Global-Landscape-of-Climate-Finance.pdf> Letöltés dátuma: 2021.01.02.

Climate Action Tracker (2020): The CAT Thermometer <https://climateactiontracker.org/global/cat-thermometer/> Letöltés dátuma: 2021.04.10.

Climate Bonds Initiative (2020): Certification <https://www.climatebonds.net/certification> Letöltés dátuma: 2020.12.20.

CO₂ Earth (2021): CO₂ Ice Core Data. <https://www.co2.earth/co2-ice-core-data> Letöltés dátuma: 2020.04.07.

Császár G., Haas J., Nádor A. (2008): A földtörténet klímaváltozásai és azok tanulságai. Magyar Tudomány 169. évf. 6. sz. június, pp. 663 – 687. <http://www.matud.iif.hu/08jun/03.html> Letöltés dátuma: 2021.01.02.

Csutora M. (2014): Összegződnék-e az egyéni törekvések? A cselekvés és az eredmény közötti szakadék problémája, Közgazdasági Szemle LXI. évfolyam 5. szám 609-625 o. http://epa.oszk.hu/00000/00017/00214/pdf/EPA00017_kozgazdasagi_szemle_2014_05_609-625.pdf Letöltés dátuma: 2021.04.04.

Daly, E. H. (2005): Economic in a full world. Scientific American, SPECIAL ISSUE: Crossroads for Planet Earth Vol. 293 No.3. pp. 100 – 107.

Deutsche Bank (2021): Kredit und Finanzierung - Vorausschauend handeln bei Renovierung oder Modernisierung https://www.deutsche-bank.de/pk/kredit-finanzierung/eigenheim/wohneigentum-modernisieren.html#parsys-accordion_copy_copy-accordionParsys-accordionentry_173359616 Letöltés dátuma: 2021.01.10.

DG Trésor (2017): Evaluating Climate Change Risks in the Banking Sector Report required under Article 173 V° of the Energy Transition and Green Growth Act No. 2015-992 of 17 August 2015, Directorate General of the Treasury, Paris

<https://www.afi.es/webAfi/descargas/1857306/1252800/Evaluating-Climate-Change-Risks-in-the-Banking-Sector.pdf> Letöltés dátuma: 2021.01.02.

E-tanúsítás (2021): Hiteles energetikai tanúsítványok országos, elektronikus nyilvántartása, Statisztikai lekérdezések, Tanúsított ingatlanok megoszlása https://entan.e-epites.hu/?stat_megoszlas Letöltés dátuma: 2021.01.24.

European Commission (2020): Climate change consequences https://ec.europa.eu/clima/change/consequences_en Letöltés dátuma: 2020.11.01

European Commission (2020): Energy efficiency in buildings, Department:Energy – In focus, Brussels https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/energy_climate_change_environment/events/documents/in_focus_energy_efficiency_in_buildings_en.pdf Letöltés dátuma: 2021.01.10.

EU - European Parliament, Council of the European Union (2020): Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council of 18 June 2020 on the establishment of a framework to facilitate sustainable investment, and amending Regulation (EU) 2019/2088 (Text with EEA relevance), Official Journal of the European Union, L 198/13 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020R0852&from=EN> Letöltés dátuma: 2021.01.02.

Eurostat (2020a): Climate related economic losses by type of event https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/cli_iad_loss/default/table?lang=en Letöltés dátuma: 2020.11.01.

Eurostat (2020b): Energy consumption in households https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Energy_consumption_in_households#Energy_consumption_in_households_by_type_of_end-use Letöltés dátuma: 2020.11.07.

Fabian, N., (2021): Final EU Taxonomy criteria delayed after draft proposals response, Environmental Finance <https://www.environmental-finance.com/content/news/final-eu-taxonomy-criteria-delayed-after-draft-proposals-response.html> Letöltés dátuma: 2021.01.23.

Faragó T. (2016): Világunk 2030-ban: a nemzetközi együttműködés új egyetemes programjának előzményei, lényege és értékelése. Külügyi Szemle, 15. évf. 2. szám, 3-24. o. http://real.mtak.hu/38257/1/Vilagunk_2030.pdf Letöltés dátuma: 2021.01.02.

Fleischer, T. (2007): Fenntartható Fejlődés: környezeti, társadalmi és gazdasági tényezők In: Fakras P., Fóti G. (szerk): Magyarország globális környezete 2020-ig. Háttér tanulmányok a magyar külstratégiához I., MTA Világgazdasági Kutatóintézet, pp. 192 – 202. http://real.mtak.hu/3964/1/fleischer_fe-fejl-kor-tar-gaz-tenyezok_kum07.pdf Letöltés dátuma: 2021.01.02.

Gerlach-Kristen, P., Lyons, S. (2017): Determinants of mortgage arrears in Europe: evidence from household microdata, International Journal of Housing Policy <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/19491247.2017.1357398?needAccess=true> Letöltés dátuma: 2021.01.19.

Greenfacts (2020): Parts per million <https://www.greenfacts.org/glossary/pqrs/parts-per-million-ppm.htm> Letöltés dátuma: 2021.01.02.

Gyura G. (2020): ESG és bankszabályozás: Haladni kell a korral, Gazdaság és Pénzügy 7. évf. 4. szám, 372-391. o. http://real.mtak.hu/119263/1/372-391Gyura_G.pdf Letöltés dátuma: 2021.01.26.

Hajdu G. (2018): A kvantitatív és a kvalitatív társadalomtudományi kutatás módszerei – dióhéjban, Forum Sententiarum Curiae, III(2). https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/fsc_tanulmany/2018_2_szam_hajdu.pdf Letöltés dátuma: 2021.03.17.

ING (2021a): Making climate gains step by step <https://www.ing.nl/particulier/hypotheken/duurzaam-wonen/stappenplan.html> Letöltés dátuma: 2021.01.10.

ING (2021b): Sustainable Home <https://www.ing.nl/particulier/hypotheken/hypotheekvormen/duurzaam-huis-kopen/index.html> Letöltés dátuma: 2021.01.10.

Innovációs és Technológiai Minisztérium (2020): Nemzeti Energiastratégia 2030, kitekintéssel 2040-ig https://2015-2019.kormany.hu/download/b/40/c1000/Strat%C3%A9gia%C3%A1k_20200116.zip#!DocumentBrowse Letöltés dátuma: 2021.01.28.

Intesa Sanpaolo (2021): Green Mortgage Offer <https://www.intesasanpaolo.com/it/persone-e-famiglie/prodotti/mutui/mutuo-green-acquisto-riqualificazione-casa.html> Letöltés dátuma: 2021.01.10.

International Energy Agency (2020): Data and Statistics, Total final consumption (TFC) by sector, Hungary 1990-2018 <https://www.iea.org/data-and-statistics?country=HUNGARY&fuel=Energy%20consumption&indicator=TFCShareBySector> Letöltés dátuma: 2021.01.24.

International Market Capital Association (2018): Green Bond Principles - Voluntary Process Guidelines for Issuing Green Bonds <https://www.icmagroup.org/assets/documents/Regulatory/Green-Bonds/Green-Bonds-Principles-June-2018-270520.pdf> Letöltés dátuma: 2020.12.20.

Intrum (2020): Nagyot romlott a járvány miatt magyar háztartások fizetőképessége <https://www.intrum.hu/szolgaltatasaink-cegeknek/hirek/sajtohireink/nagyot-romlott-a-jarvany-miatt-magyar-haztartasok-fizetokepessege/> Letöltés dátuma: 2021.01.24.

IPCC [Masson-Delmotte, V., P. Zhai, H.-O. Pörtner, D. Roberts, J. Skea, P.R. Shukla, A. Pirani, W. Moufouma-Okia, C. Péan, R. Pidcock, S. Connors, J.B.R. Matthews, Y. Chen, X. Zhou, M.I. Gomis, E. Lonnoy, T. Maycock, M. Tignor, and T. Waterfield (eds.)] (2018): Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty. https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/sites/2/2019/06/SR15_Full_Report_High_Res.pdf Letöltés dátuma: 2020.12.19.

IPCC [Core Writing Team, R.K. Pachauri and L.A. Meyer (eds.)] (2015): Climate Change 2014 – Synthesis Report, Geneva https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/05/SYR_AR5_FINAL_full_wcover.pdf Letöltés dátuma: 2020.10.31.

Kahlenborn, W., Cochou, A., Georgiev, I., Eisinger, F., Hogg, D. (2017): Defining "green" in the context of green finance – Final Report, European Commission

Karakosta, Ch. (2015): "Households' Contribution in the Buildings' Carbon Footprint". Climate Policy Info Hub, <https://climatepolicyinfohub.eu/household-contribution-buildings-carbon-footprint> Letöltés dátuma: 2021.01.10.

Kassis, C. U., Pratt, J., Massih, M. (2019): Green and ESG Loans – Emerging trends, Project Finance International <https://sites-shearman.vuturvevx.com/20/2866/new-folder/green-and-esg-loans---emerging-trends.pdf> Letöltés dátuma: 2021.01.17.

Kovács Á. (2017): Családi ház alternatív energiaellátása, Műszaki Tudományos Közlemények 7., XXII. Fiatal Műszakiak Tudományos Ülésszaka, Kolozsvár, 235-238.o. <http://hdl.handle.net/10598/29790> Letöltés dátuma: 2021.01.28.

Központi Statisztikai Hivatal (2020a): Nemzetgazdasági ágak és háztartások üvegházhatású gáz-kibocsátása (1985–) http://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_ua025d.html Letöltés dátuma: 2021.01.24.

Központi Statisztikai Hivatal (2020b): Villamosenergia-ellátás (1990–) https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zrk004.html Letöltés dátuma: 2021.01.24.

Központi Statisztikai Hivatal (2018): Környezeti helyzetkép <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/kornyhelyzetkep18.pdf> Letöltés dátuma: 2021.01.24.

Lagarde, C. (2020): Climate change and the financial sector, European Central Bank https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2020/html/ecb.sp200227_1~5eac0ce39a.en.html Letöltés dátuma: 2021.01.02.

Laeven, L., Igan, D., Claessens, S., Dell'Ariccia, G., (2010): Lessons and Policy Implications from the Global Financial Crisis, IMF Working Paper, No. 10/44

Lindsey, R. (2020): Climate Change: Atmospheric Carbon Dioxid. <https://www.climate.gov/news-features/understanding-climate/climate-change-atmospheric-carbon-dioxide> Letöltés dátuma: 2020.10.31.

Loan Market Association (2018): Green Loans Principles - Supporting environmentally sustainable economic activity https://www.lma.eu.com/application/files/9115/4452/5458/741_LM_Green_Loan_Principles_Booklet_V8.pdf Letöltés dátuma: 2020.10.20.

Luxembourg Stock Exchange (2020): Green Funds <https://www.bourse.lu/green-funds> Letöltés dátuma: 2020.12.20.

MagNet Bank (2021): Személyi kölcsön zöld hitelcélokra <https://www.magnetbank.hu/lakossagi/hitel/#anchor3> Letöltés dátuma: 2021.01.24.

Magyar Államkincstár (2020): Otthonfelújítási támogatás – Részletes tájékoztató http://www.allamkincstar.gov.hu/hu/lakossagi-ugyfelek/otthonfelujitasi_tamogatás_altalanos_tajekoztato Letöltés dátuma: 2021.01.24.

Magyar Fejlesztési Bank (2020): Lenulláztuk a kamatot, hogy Ön korszerűsíthesse otthonát! https://www.mfb.hu/backend/documents/MFB_Lakas_Energia-2020-A4lap_0623.pdf Letöltés dátuma: 2021.01.03.

Magyar Fejlesztési Bank (2021): Gyakran Ismételt Kérdések, VEKOP-5.2.1-17 - Lakossági Energiahatékonysági Hitel módosított feltételekkel https://www.mfb.hu/backend/documents/VEKOP-5.2.1_17-Lakossagi-hitelprogram-GYIK_20210225.pdf Letöltés dátuma: 2021.04.02.

Magyar Nemzeti Bank (2019a): Zöld Pénzügyek Magyarországon – Konzultációs dokumentum <https://www.mnb.hu/letoltes/zold-penzugyek-konzultacios-dokumentum.pdf> Letöltés dátuma: 2021.01.02.

Magyar Nemzeti Bank (2019b): Az MNB Zöld Programja <https://www.mnb.hu/letoltes/az-mnb-zold-programja-1.pdf> Letöltés dátuma: 2021.01.24.

Magyar Nemzeti Bank (2019c): Lakossági Zöld hitelezés Magyarországon <https://www.mnb.hu/letoltes/lakossagi-zold-hitelezes-magyarorszagon.pdf> Letöltés dátuma: 2021.01.24.

Marijewycz, M., Worrall, S., Weimann, L., Parkinson, C., Hope, Ch., Feldwick, H. (2018): Creating an Energy Efficient Mortgage for Europe – Consumer Research Insights, Energy efficient Mortgages Action Plan https://eemap.energyefficientmortgages.eu/wp-content/uploads/2018/04/EeMAP_D2.7_E.ON_Final.pdf Letöltés dátuma: 2021.01.23.

Mohos L. (2020): Befektetés a jövőbe? – A klímakockázatok és gazdasági hatásai. Corvinus Közgazdász Online https://corvinusonline.blog.hu/2020/10/28/befektetes_a_jovonkbe_a_klimakockazatok_es_gazdasagi_hatasaik Letöltés dátuma: 2020.11.08.

Molnár D. (2010): Empirikus kutatási módszerek a szervezetfejlesztésében, Humán Innovációs Szemle 1-2. szám, 61-72. o. http://humanexchange.hu/site/uploads/file/61-72_md.pdf Letöltés dátuma: 2021.03.17.

Network for Greening the Financial System (2019): A call for action Climate change as a source of financial risk, Executive summary https://www.ngfs.net/sites/default/files/medias/documents/synthese_ngfs-2019_-_17042019_0.pdf Letöltés dátuma: 2021.01.02.

Nicola, M., Alsafi, Z., Sohrabi, C., Kerwan, A., Al-Jabir, A., Iosifidis, Ch., Agha, M., Agha, R. (2020): The socio-economic implications of the coronavirus pandemic (COVID-19): A review, International Journal of Surgery, Vol. 78. pp. 185-193. <https://doi.org/10.1016/j.ijssu.2020.04.018> Letöltés dátuma: 2021.01.21.

Országos Tanúsító Központ (2021): Energetikai minősítés, besorolások <https://orszagos-tan-usito-kozpont.hu/szamitas-besorolas> Letöltés dátuma: 2021.01.24.

Puig, D., Olhoff, A., Bee, S., Dickson, B., & Alverson, K. (2016). The Adaptation Finance Gap Report. United Nations Environment Programme

Ritchie, H. (2020): Sector by sector: where do global greenhouse gas emissions come from? Our World in Data <https://ourworldindata.org/ghg-emissions-by-sector> Letöltés dátuma: 2020.12.22.

Robb, C. A., Woodyard, A. (2011): Financial Knowledge and Best Practice Behavior, Journal of Financial Counseling and Planning, Vol. 22. No.1. pp. 60-70. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2061308 Letöltés dátuma: 2021.01.21.

Santander (2021): EIB Loan for Energy Efficiency for Individuals <https://www.bancosantander.es/en/particulares/prestamos/bei-eficiencia-energetica> Letöltés dátuma: 2021.01.10.

Sharma, E. Tully, S. M. (2016): Discretionary Debt Decisions: Consumer Willingness to Borrow for Experiences and Material Goods https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2738604 Letöltés dátuma: 2021.01.21.

Stanfield, A. (2019): Sustainable Finance - The rise of green loans and sustainability linked lending, Linklaters https://lpscdn.linklaters.com/-/media/files/thoughtleadership/green-finance/sustainable_finance_green_and_sustainability_linked_lending_linklaters.ashx?rev=86ebcb26-c283-4e5b-be26-b065f08cc27e&extension=pdf&hash=CA71D33707F9F4DFA52FD53B02F56065 Letöltés dátuma: 2021.01.15.

Strielkowski, W., Volkova, E., Pushkareva, L., and Streimikiene, D. (2019): Innovative Policies for Energy Efficiency and the Use of Renewables in Households. https://www.researchgate.net/publication/332375856_Innovative_Policies_for_Energy_Efficiency_and_the_Use_of_Renewables_in_Households Letöltés dátuma: 2021.01.21.

Széchy A. (2006): A vállalatok társadalmi felelősségének alapvető kérdései. Vezetéstudomány XXXVII. évfolyam 1.szám pp. 10-16 http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/1046/1/vt_2006n1p10.pdf Letöltés dátuma: 2021.01.02.

Tay, L., Batz, C., Parrigon, S., Kuykendall, L. (2017): Debt and Subjective Well-being: The Other Side of the Income-Happiness Coin, Journal of Happiness Studies 18.szám pp. 903-937. <https://doi.org/10.1007/s10902-016-9758-5> Letöltés dátuma: 2021.01.21.

Technical Expert Group (2020): Taxonomy Report: Technical Annex, updated methodology & updated technical screening criteria, EU Technical Expert Group on Sustainable Finance https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/200309-sustainable-finance-teg-final-report-taxonomy-annexes_en.pdf Letöltés dátuma: 2020.10.20.

Tóth G. (2003): A Vállalatok környezeti érdemrendje – A vállalati fenntarthatóság minősítéséről és ennek nehézségeiről. Kovács VII. évfolyam 1-2. szám pp. 5-26. <http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/101/2/tothg.pdf> Letöltés dátuma: 2021.01.02.

UN (2015): Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development <https://sdgs.un.org/sites/default/files/publications/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf> Letöltés dátuma: 2021.01.02.

UN (2016): List of Parties that signed the Paris Agreement on 22 April <https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2016/04/parisagreementsingatures/> Letöltés dátuma: 2021.01.24.

UNEP FI (2007): Green Financial Products and Services Current Trends and Future Opportunities in North America https://www.unepfi.org/fileadmin/documents/greenprods_01.pdf Letöltés dátuma: 2021.01.02.

UNEP FI (2014): Financial Institutions taking action on climate change – A report on how climate leadership is emerging in the finance sector – and on how public and private actors need to work together to grow leadership into a new normal <https://www.unepfi.org/fileadmin/documents/FinancialInstitutionsTakingActionOnClimateChange.pdf> Letöltés dátuma: 2021.01.02.

UNFCCC (2015): Paris Agreement, Paris Climate Change Conference https://unfccc.int/sites/default/files/english_paris_agreement.pdf Letöltés dátuma: 2021.01.02.

Van der Waldt, G. (2016): The Role of Government in Sustainable Development: Towards a Conceptual and Analytical Framework for Scientific Inquiry. *Administratio Publica*, 24 Vol. 2. No. pp. 49-72. https://www.researchgate.net/publication/306510560_The_Role_of_Government_in_Sustainable_Development_Towards_a_Conceptual_and_Analytical_Framework_for_Scientific_Inquiry Letöltés dátuma: 2021.01.02.

Vetőné Móznér Zs. (2012): Az élelmiszer-fogyasztás környezeti hatásai és szerkezeti változásai In: Marjainé Sz. Zs., Podruzsik Sz. (szerk.) *Fenntartható fejlődés, Élhető régió, Élhető települési táj*. Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest pp. 29-43. http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/998/1/fenn2012_2kot.pdf Letöltés dátuma: 2021.01.02.

Vicsek L. (2006): Fókuszcsoporthoz, Osiris Kiadó, Budapest

World Commission on Environment and Development (1987): *Our Common Future*., Oxford University Press, Oxford

World Green Building Council (2021): What are green mortgage & how will they revolutionise home energy efficiency? <https://www.worldgbc.org/news-media/what-are-green-mortgages-how-will-they-revolutionise-home-energy-efficiency> Letöltés dátuma: 2021.01.23.

WWF Magyarország (2015): Megszületett a Klímaegyezmény <https://wwf.hu/hireink/klima-es-energia/> / Letöltés dátuma: 2020.12.22.

Zilahy Gy., Széchy A. (2012): A vállalati környezeti innovációs tevékenység háttere – Elméleti Áttekintés In: Marjainé Sz. Zs., Podruzsik Sz. (szerk.) *Fenntartható fejlődés, Élhető régió, Élhető települési táj*. Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest pp. 91-111. http://unipub.lib.uni-corvinus.hu/998/1/fenn2012_2kot.pdf Letöltés dátuma: 2021.01.02.

Zsóka Á. (2017): A fenntartható fogyasztási törekvések és kutatások tanulságai In: Bartus G., Bodor M., Kerekes S.(szerk.): Jót, s jól! 26 tanulmány a fenntarthatóságról. Felsőbbfokú Tanulmányok Intézete, Kőszeg pp. 172-184.

MELLÉKLETEK

„A” Bank interjú (2021.02.25.):

Banki képviselők: Vállalati üzletág vezető, Lakossági üzletág szakértő

1. Figyelembe veszik a klímaváltozás banki működésre gyakorolt hatását? Ehhez kapcsolódóan azonosítottak már az éghajlatváltozáshoz kapcsolódó kockázatokat? Ha igen, tesznek-e valamit ezek csökkentése érdekében?
2. Készítettek már olyan jelentést, melyben foglalkoztak fenntarthatósági kérdésekkel is? (Például: Fenntarthatósági Stratégia, CSR jelentés) A stratégia/jelentés mekkora részét képezi a környezeti szempontok mind az operatív, mind az üzleti tevékenységben?
3. Létezik Önöknél olyan (termékfejlesztési) osztály/csoport mely fenntartható pénzügyi konstrukciók fejlesztésével/kidolgozásával foglalkozik?
4. Van esetleg már most is olyan termékük, tevékenységük, ami beilleszthető a zöld pénzügyek fogalmkörébe? Hogyan kell elképzelni? Milyen konstrukcióban érhető el?
5. Terveznek hasonló terméket bevezetni (még) a közel jövőben?
 - a. Ha nem: Miért? Milyen feltételek kellenének ahhoz, hogy elgondolkodjanak valami ilyesmin?
 - b. Ha igen: Mi motiválja őket erre? Hogyan képzelik el?
6. Mit gondolnak az olyan kedvezményes pénzügyi konstrukciókról (zöld célokat támogató hitelek), melyek a lakóingatlanok energetikai korszerűsítését és/vagy megújuló energiaforrás technológia telepítését szolgálják? Látnak benne üzleti lehetőséget? Miért érheti meg Önöknek a hitelt kedvezményesen adni?
7. Lehet a zöld célú hitelnek kockázata, hátránya? Melyek ezek?
8. Ismerik az MNB által meghirdetett lakáscélú zöld tőkekövetelmény-kedvezményt? Mit gondolnak róla?
9. Tervezik a kedvezményt igénybe venni?
 - a. Ha igen: Mikorra várható? Eddig mi gátolta a bevezetést?
 - b. Ha nem: Miért nem?

„B” Bank interjú (2021.03.02.):

Banki képviselők: Belső tőke megfelelési osztályvezető, Lakossági termékfejlesztési vezető

1. Figyelembe veszik a klímaváltozás banki működésre gyakorolt hatását? Ehhez kapcsolódóan azonosítottak már az éghajlatváltozáshoz kapcsolódó kockázatokat? Ha igen, tesznek-e valamit ezek csökkentése érdekében?
2. Készítettek már olyan jelentést, melyben foglalkoztak fenntarthatósági kérdésekkel is? (Például: Fenntarthatósági Stratégia, CSR jelentés) A stratégia/jelentés mekkora részét képezi a környezeti szempontok mind az operatív, mind az üzleti tevékenységben?
3. Létezik Önöknél olyan (termékfejlesztési) osztály/csoport mely fenntartható pénzügyi konstrukciók fejlesztésével/kidolgozásával foglalkozik?
4. Van esetleg már most is olyan termékük, tevékenységük, ami beilleszthető a zöld pénzügyek fogalomkörébe? Hogyan kell elképzelni? Milyen konstrukcióban érhető el?
5. Terveznek hasonló terméket bevezetni (még) a közel jövőben?
 - a. Ha nem: Miért? Milyen feltételek kellenének ahhoz, hogy elgondolkodjanak valami ilyesmin?
 - b. Ha igen: Mi motiválja őket erre? Hogyan képzelik el?
6. Mit gondolnak az olyan kedvezményes pénzügyi konstrukciókról (zöld célokat támogató hitelek), melyek a lakóingatlanok energetikai korszerűsítését és/vagy megújuló energiaforrás technológia telepítését szolgálják? Látnak benne üzleti lehetőséget? Miért érheti meg Önöknek a hitelt kedvezményesen adni?
7. Lehet a zöld célú hitelnek kockázata, hátránya? Melyek ezek?
8. Ismerik az MNB által meghirdetett lakáscélú zöld tőkekövetelmény-kedvezményt? Mit gondolnak róla?
9. Tervezik a kedvezményt igénybe venni?
 - a. Ha igen: Mikorra várható? Eddig mi gátolta a bevezetést?
 - b. Ha nem: Miért nem?

Fókuszcsoporthoz interjú (2021.03.09.)

1. Megítélésé szerint Ön mennyire tartja magát környezettudatosnak? Mit tesz a környezetért? Mi a véleményük, mik a környezetbarát életmód legfontosabb vetületei, mi tartja vissza az embereket, hogy környezettudatosabban éljenek,
2. Amennyiben szeretne még környezettudatosabb lenni, hogyan képzelel el? Van ennek akadálya? Ha igen, melyek ezek.
3. Az Ön háztartásában jelenleg mivel fűtenek?
4. Az Ön háztartásában jelenleg milyen forrásból nyerik az elektromos áramot? Megújuló vagy nem megújuló energiából nyerik az áramot?
5. Mennyire energiahatékony az otthona?
6. Lakásvásárláskor, építéskor, felújításkor figyelembe veszi a környezeti szempontokat? Érdemes környezetbarát otthonban gondolkodni, megéri-e, milyen távon? csak az elkötelezett zöldek terepe ez, vagy bárkinek érdemes akár az esetleges megtakarítás miatt elgondolkodni rajta?
7. Gondolkodtak már azon, hogy meglévő/épülő/vásárlandó/felújítandó ingatlanjuk korszerűsítésén energiahatékonyasági szempontból?
8. A lakásvásárlás/építés/felújítás során kellett-e/ milyen pénzforrásokat és milyen összetételben vett igénybe? Hogyan élték meg a finanszírozás ügyintézését és az azzal járó adminisztrációt?
9. Hallott-e arról a lehetőségről, hogy energiahatékony lakáshoz kedvezményes hitelt lehet igénybe venni?
10. Vásárolna vagy építené egy kifejezetten energiahatékony lakást hitelből, ha járna rá díj vagy kamatkedvezmény? Mit vennének inkább igénybe?
 - a. Ha nem, miért nem?
 - b. Ha igen, mekkora kedvezménytől venne fel hitelt?